

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

30 (511), 30 липня — 5 серпня 2009

Фото Ксенії Гладішевої

НЕ В СИЛІ БОГ, А В ПРАВДІ

**ЗВЕРНЕННЯ
Патріарха Філарета
до українського народу
з приводу візиту в Україну
Московського патріарха Кирила**

*Дорогі брати і сестри!
Шановні співвітчизники!*

Із 27 липня до 5 серпня запланований візит в Україну Московського патріарха Кирила — глави Російської Православної Церкви. Що означає для нас цей візит? У Московського патріарха в Україні є паства, яка визнає його своїм духовним пастирем. І ми шануємо право Російського патріарха молитися разом з паствою, проповідь та спілкуванням настановляти її у християнських чеснотах. Адже конституційне право на свободу совісті й віросповідання, рівність усіх конфесій перед державним законом — важливі здобутки української демократії, які всі ми маємо поважати і відстоювати.

Але чи тільки пастирський характер, попри офіційні заяви, матиме цей візит? На жаль, ні, не тільки пастирський. Разом з церковними справами Російський патріарх прагнучиме облаштувати і справи політичні. Бо хоч на патріаршому престолі Москви владика Кирил перебуває лише півроку, насправді саме він як керівник Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату протягом останніх майже двадцяти років значною мірою провадив політику РПЦ щодо України. Саме на ньому лежить велика частина відповідальності за розділення Української Церкви 1992 р. і за те, що воно триває й досі. Він несе відповідальність за використання структури Московського патріархату в Україні як знаряддя російської державної політики.

І зараз виступи й заяви патріарха Кирила щодо України переконують: він їде до нас не тільки для того, щоб служити і моли-

тися. Він їде продовжувати ту справу, яку звершував два останні десятиліття. Він їде пропагувати політичний проект інтеграції України в Росію, пропагувати повернення до тієї єдності під владою Кремля, якої, з благословення Божого і з волі народу, Україна позбулася 1991 року.

В устах патріарха Кирила, як і в устах багатьох російських політиків, цей політичний проект може мати різні назви: "Свята Русь — Росія, Україна і Білорусь", "історична Русь", "східнослов'янська цивілізація", "єдність православних народів". Але за різними назвами криється одна сутність — позбавлення України її незалежності.

"Не вважайте мене іноземцем", — з посмішкою пропонує Московський патріарх Україні, ніби його і наша держава — одне ціле. Але доти, доки він не матиме українського громадянства, буде іноземцем. І це не образа для нього — це констатація факту. Бо Україна не є ані частиною Росії, ані "канонічною територією" Російської Церкви.

На підставі Апостольських правил та інших церковних канонів, історичних прецедентів та традицій Церкви кожен православний народ, що має політичну незалежність і власну державу, має право на власну Помісну, тобто автокефальну, адміністративно незалежну Церкву. Сама Російська Церква є і Помісною, й автокефальною, проте вперто не визнає права на такий статус за Церквою Українською, хоч християнство прийшло в землі нинішньої Росії з Києва, а не навпаки. Ми бачимо, що автокефалію мають навіть ті Церкви, які несуть своє служіння серед народів, що переважно належать до інших конфесій чи навіть релігій. Прикладом цього є давні Патріархати Сходу й порівняно молоді Церкви у Польщі, Чехії й Словаччині, Албанії.

Більшість жителів України сповідує православ'я, а сама вона стала незалежною державою. Тому Українська Православна Церква в 1990—1991 рр. на своїх Соборах визнала, що вона має повне право й підста-

ви бути автокефальною, тобто незалежною у своєму церковному устрої. Але Московський патріархат неухильно відмовляє Українській Церкві у цьому праві. Він погоджується на самоуправління, автономію чи іншу форму устрою УПЦ — але тільки під владною зверхністю Російської Церкви.

Саме тому нашу Церкву — Київський патріархат, який не підлягає церковній владі у Москві, — там оголосили "неправильною". Саме тому Московський патріархат вживає всіх можливих заходів, щоб підтримувати навколо нашої Церкви штучну зовнішню ізоляцію, лякаючи всіх "розколом" і "анафемами". Саме тому керівництво Російської Церкви відмовляється від будь-яких переговорів з нашою Церквою, хоч ми завжди відкриті до чесного і конструктивного діалогу.

Слід звернути увагу на те, що і за часів СРСР, і зараз кількість православних парафій в Україні й у Росії майже однакова. Якщо Московський патріархат визнає незалежну Українську Церкву, то він втратить майже половину своєї структури.

У Москві ніколи не приховували того факту, що єдність адміністративної структури РПЦ на території колишнього СРСР там розглядають як важіль політичного впливу на пострадянський простір, зокрема на Україну. Важіль, який використовується з однією метою — повернути втрачену Кремлем 1991 р. владу над нашим народом. Важіль, який дасть змогу втілити середньовічну теорію про "Москву — Третій Рим" — духовний і, що головне, політичний центр усіх слов'ян і всіх православних.

Тому для Москви так важливо за будь-яку ціну і будь-якими методами зберігати владу Московського патріархату над Україною. Як бачимо, це бажання продиктоване не церковними, а суто політичними мотивами.

Хочу підкреслити: ми не пропагуємо ненависті до росіян чи Російської держави, як нам це закидають опоненти. Ми лише кри-

Закінчення на стор. 2

ПЕРЛИ І ПОЛОВА

4

НЕПОВТОРНИЙ СВІТ ДИТИНСТВА

6

ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ

7

ТРИ МУЗИ ПОЕТА

9

ДИВОСВІТ ГЛИНИ

14

Валентин КОРНІЄНКО

Кожен, хто знав Анатолія Перепадю, мабуть, погодиться, що був він великий оригінал, відмінний від решти письменницької братії, загальом статечної, солідної й небайдужої до того, яке враження вона справляє.

Часами він скидався на велику дитину. До останніх днів не розлучався з дитячими звичками: почувався, як свій, серед малечі, залюбки, із сьйними очима і веселим сміхом вовтузився з нею на підлозі, носив її на коркошах, із запалом, забуваючи про все на світі, віддавався спільним забавам. На дозвіллі не держався хати, гасав на велосипеді по Русанівці й околицях, не поминаючи й Осокорків; одним із перших, ще напровесні, починав купальний сезон; розіславши на пляжі ряднину, з чужомовними словниками в руках, смажився на сонці й навіть величав себе “пляжною людиною”; по черезно з Емілем Хоменком — перекладачем Дж. Лондона, М. Твена та В. Фолкнера — ловив вітер вітрилом, ковзаючи на віндсерфінзі по Тельбину, або плавав на збірному вітрильнику по Дніпру; міг прибути до видавництва чи журналу “Всесвіт” на спортивному ровері й з’явитися в коридорі в повному велосипедному риштунку, в кашкеті й кученнких облягистих штаненятах, трохи не по-сороміцькому блискаючи скульптурними коліньми та не менш скульптурними, засмаглими і м’язистими голими литками. Взимку серед малих ковзанярів на хокейному майданчику в дворі чи на замерзлому каналі коло мосту мигтіла і спортивна Анатолева постать — на ногах “дутиші”, у руках ключка. Досить легковажно, помолодіжному одягався він і літньої пори: кросівки чи сандали на босу ногу, жодних головних уборів, футболка, джинси чи шорти.

Жило в його особі й щось таємниче. Надвечір я не раз бачив свого сусіду у військовій гімнастерці. Була вона на нього великувата, ще й приношена добряче, а все ж він не розлучався з нею чи не все літо.

Як же контрастував з буденним образом Анатоль у європейському костюмі! Тоді мов якими чарами виходив наяв увесь шарм, аристократизм його письменницької душі, достоту райдужний метелик випурхував із лялечки! Особистість Анатолева наче набувала свого правдивого, належного до світу обраних, формату. Та це було дуже рідко. Його смертельно нудив офіціоз. І в цьому теж було щось від щирого, розкритого, що не застібнутого на всі гудзики хлоп’яцтва.

Не вгасав у ньому й дух студентського братства. Треба було бачити, як він, схожий на такого собі вічного бурсака, сьйав і цівів, опинившись в “Енеї” за одним столом з однокурсниками — М. Сомом, Ю. Ячейкіним, А. Шевченком, В. Лігостовим, як органічно вписувався у коло однокашників!

А первозданна свіжість, пронизливість артистичного його бачення, яскраво індивідуального бачення, ще не замуленого віковими наносами, побудованого на найпарадоксальніших, нерідко гумористично забарвлених асоціаціях, напрочуд упізнаваних, але приступних окові лише небожителів, як-от: Микола Гоголь, Григій Тютюник, Ліна Костенко чи Богдан Ігор Антонич!

Мав він незрівнянний хист дивуватися гоїжй красі рідної мови, що відкривалася в несподіваних поєднаннях знайомих слів (“любте горе”, “тяжко сердитий”, “вовчої сучки син”), геніальній парадоксальності й людинознавчій проникливості приказок та прислів’їв (“Під бузком кудкудаче, а в кропиві яйця несе”, “Коли смерті не одперти, хай умру нажертий”, “Пішли наші вгору — по їденці на мотузок”, “Тонучий і за бритву хопитись”), екстравагантній, аж до сюрреалізму, метафоричній фразеологізмі (“пришити квітку”, “полатати боки”, “полічити ребра”, “дати березової каші”, “гадючку кинути”, “ногами

Директор видавництва “Богдан” Богдан Будний, Анатоль Перепада, Валентин Корнієнко, Борис Щавурський біля фігури Г. Сковороди (різьбяр Іван Мердак). Тернопіль

ОБІЗВАВСЯ КОЗАКОМ, або НАШ АНАТОЛЬ ПРУСТ

вкритися”, “грудки лічити”, “дати гарту”), здатності слова засвітитися новою гранню (“снасть” — скелет, “геть” — зовсім) тощо. Як дитину цяцки, його магічно вабило все екстраординарне, дивоглядне, яскраве, незаяложене.

Певна річ, екстравагантність Анатолева, що виявлялася як у його манерах, так і в літературних смаках, не могла не видаватися дивацтвом, чимось несерйозним.

Та ба, винесена в чистому вигляді ще з весняної пори життя, вона в незбагненний спосіб сполучалася в нього з гартом зрілого мужа. З молодого молоду і до схилку віку Анатолія не полишала неприборканна жадова незалежності, що часто-густо не вважає на умовності, етикет чи неприйнятні для себе авторитети і зирьється тільки на власні мірки, смаки та вподобання, а найпаче в царині літературній. У нього вона невід’ємна від українського індивідуалізму чеснотливо-го селянина-трудівника.

Прикметно, що незалежністю своєю Анатоль не поступився і за найлихіших для себе часів дисидентства після звільнення з видавництва “Дніпро”. Замість влаштуватися десь чорноробом (сторожом чи вантажником тощо), він і далі порав улюблене літературне поле, те, що обрав для себе сам, — щось перекладав для шухляди, щось для заробітку. У пороховому диму, спираючись лише на вузьке коло друзів, і далі не переставав торувати власний шлях. Зрештою з життєвої битви проскрибований перекладач вишов, як відомо, увінчаний лаврами.

Звідки ж у нього така подиву гідна опірність ворожим стихіям? Може, це феномен нелегкої долі дитини війни, коли Анатолеві, напівсироті, довелося заступати з братами полеглого на фронті батька? Гадається, вирішальне тут інше: сонячна життєствердна просвітленість, дарована йому чи не з ласки Божої!

Він чи не вгадував заздалегідь, ведений непохибною інтуїцією, грядуще царство світла. Очима серця бачив протиприродність зла і тимчасовість його тиранії. І з височини своєї просвітленості, випереджаючи події, з самого почину свідомого життя почувався пере-

можцем і діяв як переможець.

Згадується один нібито й дрібний, але вельми промовистий епізод. Ще в “юні дні, дні весні” ми з Анатолем, на той час редактори видавництва “Дніпро”, сповнені молодечого запалу й наївної віри в те, що в письменстві для нас немає нічого неможливого, завзялися написати роман. Якось, гуляючи Гідропарком, захопилися балачкою і самі незчулись, як залишили станцію метро далеко позаду. А коли схаменулися, то виявилось, що згайнували чимало часу, запланованого на “Симпліцуса” (так звалось наше творіння). А мережано його у верболозах на Русанівці, де мешкав Анатоль. Що почати? Вертатися до станції метро — далеченько. Тим часом жадана Русанівка просто перед нами — на тому боці широкого Дніпровського старика. І тут (о, в цьому був весь Анатоль!) в очай йому затанцювали веселі бісики. “Дістанемось вправ!” — рішуче вигукнув він і почав швидко розбиратися. Уплав, то вплав, подумав я, а як же одяг? Не лишати ж його в Гідропарку? Черевик можна позв’язувати шнурками, а вбрання згорнути в клунки і те все тримати в одній руці, щоб не замочити. Сказано — зав’язано! І ось ми вже серед хвиль — плывемо бука, несамовито, з подестереною енергією працюючи вільною рукою й ногами. Але моєї вправності досвідченого плавця стало тільки до середини рукава: відчув, що видихаюся. Серце шалено калатало, я задихався, в роззявленого рота вдарила хвиля, я ковтнув води... і тільки-но подумав, що ще трохи — і я, вибившись із сил, піду на дно, як рука з манатками, випереджаючи події, самохіть шубовснула у воду. Охоплений пекучим соромом, я зирнув уперед і побачив ген далеко Анатолеву круглу руську голову і високо піднесений над нею, чисто тобі гетьманська булава! — клумак. Ще мить — і мій видавничий колега вже стояв на березі, скептично споглядаючи мої водяні еволюції, — добре, хоч одяг у черевиків я не випустив із судомно зціплених пальців!

Щоб залагодити якось свою ганьбу, я, щойно ступив на берег,

поспішився спитати: “Ти що, це вже не вперше?” — “Ба ні, скільки плаваю, завжди гріб обома”, — безжурно відповів Анатоль, співчутливо дивлячись, як я виливаю воду з черевика.

А все було дуже просто: він діяв апіорі як переможець, і це давало йому додаткову фору. В єдиному звияжному пориві він, мов на крилах, перелетів Дніпро!

Одначе мій друг поводився як побідник не тільки тому, що чувся вже нині таким, а ще й тому, що керувався інтуїцією покликаною розбити лихі чари, магію зла, усією своєю долею створити прецедент звияжй українського духу! І, схоже, він знав, що свого доскочить, що дочасно не вибуде з гри. Тож і чинив завше певно і безоглядно.

Народжений переможем, тлумач “Нічного польоту” Сент-Екзюпері, проте, усвідомлював, що без взірцевої організованості й самодисципліни, без залізного режиму не уникнути поразки, тож повсякчас, невпинно і неухильно виконував визначену для себе програму життя. Він уміло розподіляв час між розумовими і тілесними навантаженнями. Головне було вивільнити якнайбільше годин для творчості й спорту, речей, однаково йому любих і приємних. Анатоль був ворог усякого неробства.

Ось чому знаходив час не тільки для виконання щоденної норми, а й для читання, телевізора, переслуху “ворожих радіоголосів”, футбольного уболівальництва тощо. Анатоль був людина культурна, з широкими запитами, інтелектуал! (Часом він жартував, що всі письменники — “здорові егоїсти”).

Леонід Череватенко дуже слушно охрестив Анатолія “монахом і пересмішником”. До цього можна додати, що іронія його була радше зичлива, поблажливо-добродушна, бо диктувалася не зверхністю, а реалістичним підходом.

Одначе про найзаповітніше — мотивацію свого життєвого стилю сам Анатоль загадково мовчав, і все вищесказане — радше здогади. Хоч з уст його нема-нема, та й злітало: “Я — візіонер! Україна буде квітучим садом! Уживана від мене мова — для майбутніх поколінь”. Так, зокре-

ма, висловився Анатоль у Тернополі в розмові з перекладачем Тютчева, Єсеніна, Норвіда, Словацького й Буніна Романом Ладикою.

...Одержимість перемоогою, либонь, сягнула апогею у роки роботи над перекладом Марселя Пруста. Що до неї А. Перепада готувався чи не з першого молоду, свідчить бодай те, що він запасався польськими і чеськими перекладами всієї Прустової епопеї впродовж десятиліть — саме тими чужомовними її версіями, якими я як редактор згодом вивіряв Анатолеві тексти, перекладені українською. Та й перекладав він не з першого-ліпшого видання, а з останнього академічного, найдостотнішого, збагаченого новознайденими, раніше не публікованими текстами. (А отже, лихо не без добра: український Пруст, хоч і вийшов, сказати б, “у свинячий голос”, — найповніший нині переклад славетного француза!)

Знані були Перепаді й забобони, пов’язані зі спробами пересадити М. Пруста на чужий ґрунт: нікому з тлумачів епопеї “У пошуках утраченого часу”, як і самому автору, не випало щастя милуватися повним комплексом її томів. Лишилася безверхою спорудою і російська інтерпретація незрівнянного поета в прозі. І все ж А. Перепада зважився на подвиг. Том виходив за томом, лишилося два...

Аж ось...

Спершу лихо побило редактора. Хтозна, чим би все скінчилося, якби мене не знайшли на Русанівському мосту без пам’яті з черепно-мозкового травмою, струсом мозку та перебитим кульшовим суглобом двоє молодиків і, очутившись, не занесли додому. Та вже згодом, лежачи в гіпсі у себе в кабінеті, я відчув приплив дивних веселощів і збагнув, що ходитиму... З часом я став ходити, а згодом... і бігати. Чи не тому, що тривале спілкування з Анатолем і в мені пробудило інтуїцію.

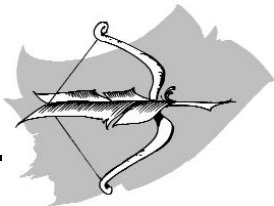
Та це ще не кінець оповіді про злі чари. Перш ніж я став на ноги, Анатоль якось прийшов із геть потовченим обличчям і пообдираними руками. Виявляється, переїжджаючи поночі на велосипеді залізничний міст, він усюк у бакаї, і, наразившись на кермо обличчям, гримнув додолу. Втім, садна загійлися, і шкіра набула попереднього вигляду. “Чи ба, як ти швидко регенерувався!” — вигукнув я з ліжка, негоден стримати захвату. А коли за півроку я вже міг обходитись без костурів і завітав до друга, то його дружина Галя тяжко мене зажурила сумною звісткою: Анатоль у лікарні з інфарктом. Поїхав уранці кататись на велосипеді, дорогою йому стало зле, але він, замість негайно викликати швидку, долаючи нестерпний біль у грудях — о Анатолю, як це на тебе схоже! — довів машину пішки аж до свого дому, втяг її у ліфтову кабінку, піднявшись угору, вкотив у хату, поставив на балкон, і, білий, як крейда, прошепотів: “Галю, помираю, викликай швидку...”

Але й цим разом щось перекапустило фатальний сценарій. Коли ми з Галею прибули в лікарню, Анатоль уже не лежав на ліжку, а сидів скуліниг, як Козак Мамай, і, побачивши нас, якось ніби знічено заусміхався. Я теж пережив дуже складне почуття: палата для інфарктників наче принижувала Анатолія, звичайчй оточеного у моїх очах ореолом людини, не вразливої до мінливостей долі. Та обопільна ніяковість швидко розвіялась, і за хвилию ми вже похаждали разом у лікарняному “патіо”. Інфаркт виявився легким.

Може, когось така лиховісна засторога і спинила б, але не Анатоль.

Згодом були Рабле, Монтень, Петрарка, Паскаль.

Поминаючи загиблого батька, Анатолів син Олекса висловився афористично: “Він помер, як і жив, на лету”. І це свята правда. Анатоль зустрів свою смерть на швидкісному велосипеді, який чи не все життя мав його до високої мети. Але вже потому, як звершив свою місію: із переможця апіорі став переможем де факто.

Петро АНТОНЕНКО
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Тільки відверто наївні люди можуть повірити, що візит Патріарха Московського і Всія Русі Кирила до України має суто духовний, не пов’язаний з політикою характер. Не співвідносимо його з усіма виборами в Україні, хоч він припав на старт виборчої кампанії. До того ж, московський гість, попри власні заяви, вже першого дня встиг зустрітися з провідними політиками нашої країни.

Зрозуміло, що головна мета відвідин — спробувати міцніше прив’язати Україну до московського воза, бодай церковними узами. У традиціях колишніх генеральних секретарів компартії владики їде до пасти, щоб перевірити її відданість престолу. Особливо треба перевірити настрої священників та ієрархів Української Православної Церкви, з додаванням до назви головного — її належності до Московського патріархату. Бо у нас ши-

риться рух за об’єднання українського православ’я, утворення незалежної Помісної Української Церкви. Зростає усвідомлення і серед кліру, і серед мирян, хто є хто і звідки походить. Навіть Патріарх Кирил в інтерв’ю українській

пресі, розсипаючи компліменти нашій столиці, мимохіть обмовився: “здесь родилась наша церковь”, “здесь же — изначальная кафедра Предстоятелей Русской Церкви”, “Московские Патриархи являются преемниками древних

КАЛАТАЮТЬ ІМПЕРСЬКІ ДЗВОНИ

Киевских митрополитов”.

Відверто. Але ерудованому Патріарху варто було чесно згадати, як саме московські “преемники” відірвалися від своєї “ізначальної” кафедри, наскільки канонічно це зробили, перш ніж повторювати тези про “неканонічність” інших церков.

Та не до цього. Треба гуртувати колишню імперію довкола Кремля. Тож не випадково візит Патріарха розтягується аж на 10 днів. Невипадково в його програмі — “накрити” Україну своєрідною сіттю, адже високий візитер географічно відвідує всі основні регіони — від Донбасу до Волині, від Почаєва до Севастополя. Невипадково вже першого дня візиту стався безпрецедентний для Російської Церкви випадок — візитує засідання Священного Синоду просто в колісці й головний святині українського православ’я, в Києво-Печерській лав-

рою історії, також на-
московської патріархії.
и чекали, що симво-
лічне відвідання гостем Меморіалу
загиблим від Голодомору стане хоч
якоюсь мірою визнанням Патріарха
провини імперської Росії за цей ге-
ноцид. Ні, Святійший говорив лише
правильні, округлі слова про “за-
гальну трагедію” людей, що по-
страждали від тоталітарного режи-
му, цілком резонно згадавши реп-
ресованого діда-священника, його
родину, яка ледве вижила в голодів-
ку. Хіба ж не цей режим був основою
новітньої Московської імперії?

Людям, які зібралися на подвір’ї
Лаври, схоже, було не до цих мірку-
вань. Вони наелектризовано чека-
ли на свого архіпастиря, тримаючи
плакати, де було написано роз-
клад візиту Патріарха до Києва, і
вигукуючи “Наш Патріарх — Кірілі!”

А над столицею незалежної
держави з годину не вгавав великий
Лаврський дзвін, калатали менші
дзвони на честь кремлівського гос-
тя. Чи був це знак Божої благодаті?

НЕ В СИЛІ БОГ, А В ПРАВДІ

Закінчення. Поч. на стор. 1

тично ставимося до дій нинішньої російської політичної й церковної влади, що прагне позбавити Україну незалежності. Український і російський народи вважаємо братніми народами, які повинні жити в мирі, як добрі сусіди. Маємо багато спільних сторінок історії, ми є носіями схожих мов і близьких культур. Між нами не повинно бути ворожнечі й протистояння.

Але ми — різні народи. Різні, як різними є дорослі брати, що хоч і належать до однієї родини, але прагнуть мати кожен власну сім’ю і будувати своє життя згідно з власним світоглядом.

Усім час нарешті усвідомити: Україна — не Росія!

Можливо, це не подобається російським політикам чи церковним діячам, але це беззаперечний факт. Проте, на жаль, у ставленні до України вони часто поводяться, як ревнива мати, яка ніяк не може відпустити з-під своєї опіки дорослого сина, яка не дає йому одружитися, збудувати власну сім’ю. Яка ревниво руйнує його стосунки з дружиною, бо вважає її суперницею у боротьбі за синівський послух. Яка на кожен вияв самостійності відповідає докорами: “Я тебе виростила, а ти мене не слухаєш, хочеш полишити!” Будь-який досвідчений психолог скаже, що така ревнива мати думає, що вона керується благими намірами, але насправді отруює власне життя і калічить життя сина. Росії час позбутися комплексу “ревнивої матері”.

Нас століттями вважали “молодшим братом”. Але ми — не “молодший брат”, ніколи ним не були і ніколи ним не станемо. З милості Божої волею народу ми маємо незалежну Державу — те, чого не мали від часів падіння княжого Києва, що через чвари й розбрат не змогли зберегти за Гетьманщини і в роки революцій. Наша державна Незалежність була проголошена 24 серпня 1991 року, а 1 грудня 1991-го вона була затверджена на Всеукраїнському референдумі 92 відсотками голосів. І хоч і зараз у нашому українському домі багато чого ще не до ладу, але бути хазяїном у своїй господі завжди краще, ніж жити у приймах або бути наймитом на чужій праці.

Братньому російському народові, його політичним і церковним провідникам час визнати це. Час визнати наше право незалежно будувати власне майбутнє — і державне, і церковне. Добросусідське, взаємокорисне, але — незалежне.

Нам відомо, що всі ці думки і побажання українські громадські діячі письмово й усно хочуть донести до глави РПЦ. Вони хочуть висловити свій протест проти політичних планів керівництва Російської Церкви. Україна — демократична держава, тому громадськість має повне право зробити це у дозволених законом формах. Але, маючи достовірну інформацію про підготовку проросійськими силами і навіть спецслужбами силових провокацій, ми наполегливо закликаємо учасників акцій протесту зберігати витримку, пам’ятати про свою християнську відповідальність, поводи-

Фото Ксенії Гладішевої

тись у межах дозволеного законом, у жодному разі не застосовувати силу і не піддаватися на провокації. Уже зараз навколо візиту Патріарха Кирила певні російські ЗМІ прагнуть розгорнути чергову антиукраїнську істерію. Ми не можемо вплинути на совість її організаторів, але закликаємо всіх українських патріотів не давати приводу для звинувачень. Як християни і гостинні господарі, ми повинні виявити належну стриманість навіть перед норовливими гостями.

Київський Патріархат не братиме участі в акціях протесту. Як Церква ми молитвемо і богослужінням 27 і 28 липня відзначатимемо 1021-шу річницю Хрещення Київської Русі-України і свято рівноапостольного князя Київського Володимира Хрестителя. Ми проситимемо Бога благословити Українську землю, народ і державу миром, єдністю, духовним і суспільним процвітанням. Ми молитимемося про подолання розділення Української Церкви, молитимемося за Патріарха Кирила, щоб Господь схилив його серце до пошуку справжнього порозуміння між Російською й Українською Церквами. Ми молитимемося про мир і добросусідство між Україною й Росією. Ми закликаємо до цієї молитви всю нашу паству і всіх православних християн України.

З метою пошуку конструктивних шляхів подолання церковного розділення й утворення в Україні Єдиної Помісної Православної Церкви, цим Зверненням ми ще раз публічно сповіщаємо про нашу готовність у часі візиту Патріарха Кирила провести зустріч або на рівні Предстоятелів наших Церков, або на рівні повноважних делегацій. Під час цієї зустрічі ми хочемо передати керівництву РПЦ наші письмові пропозиції щодо шляхів подолання суперечностей.

Ми віримо, що правда і християнська любов здатні подолати всі перешкоди. Бо не в силі Бог, а в правді. Бо Він є Любов.

Закликаю на всіх вас Боже благословення!

Від імені УПЦ Київського Патріархату
ФІЛАРЕТ,
Патріарх Київський і всієї Руси-України

ЗА ЄДНІСТЬ ПРАВОСЛАВ’Я ПРЕДСТАВНИКИ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНИ ЗАКЛИКАЛИ ДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ ПОМІСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

В УНІАН відбулася прес-конференція представників інтелігенції України — православних християн, на якій було оприлюднено їхнє Звернення до всіх православних із закликом до об’єднання, до створення Єдиної Помісної Української Православної Церкви. У Зверненні, зокрема, йдеться:

Православні християни України! Дорогі брати й сестри!

Людині насилаються біди й спокуси, щоб перевірити й випробувати її. Сьогодні одним з найтяжчих випробувань для України є розділення її духовного тіла між різними православними конфесіями. Це розділення штучно підтримують з-за кордону, а подекуди й усередині нашої країни ті, хто не хоче єдності нашого народу і нашої Богом береженої України.

Московські патріархат і влада заважають утвердженню єдиної Помісної Православної Церкви в Україні. Тим часом, на таку Церкву має право кожен православний народ, зокрема український, на землях якого проповідував апостол Андрій та з землі якого було просвітлено хрещенням більшу частину Східної Європи.

Українська Церква є Церквою-Матір’ю для Російської Церкви. Київ був охрещений 988 року, коли Москви ще не існувало. Ми згадуємо все це не для того, щоб доводити свою першість, бо чи є більший гріх, ніж марнославство? “Хто хоче бути першим, хай буде слугою”, — казав Ісус Христос. Ми це кажемо, щоб застерегти Московський патріархат і Російську державу від порушення Восьмої Божої заповіді — “Не вкради”.

Протягом сотень років імперія “вбивала через душу”, використовувала Церкву на згубу українському народові. Українську Автокефальну Православну Церкву 1927—1933 роки було знищено не лише в тисячах священників, а й у мільйонах вірян. Натомість Московська Церква, як і в попередні століття, у руках влади перетворилася на інструмент нищення й руйнування українства.

Нині ієрархи Московського патріархату “освячують” ядерну зброю — засіб масового знищення людей, проводжають у путь на українській землі рогатих “байкерів” з печерно-шовіністичними гаслами й оголеними дівками. Під час деяких “хресних ходів” люди з перекошеними від злоби обличчями несуть портрети Й. Сталіна, намагаючись спотворити православне християнство — релігію Божою любові.

Ми закликаємо священників і мирян відвернутися від гріхів, зняти погони іноземних держав, покаятися перед Богом і народом, стати на шлях правди.

Ми закликаємо тих священників, на кому лежить найбільша відповідальність, якнайшвидше створити в Україні Єдину Помісну Православну Церкву. Така Церква потрібна не для політики. Вона займатиметься спасінням душ і викорінюванням соціального зла, а не воюватиме з православними й іншими християнами і не поширюватиме зла.

Розмовами про “канонічність” і “неканонічність”, у яких Україні намагаються підкинути ідею, що канонічною може бути лише Церква, затверджена КДБ. Тим більш на-

род, який прийняв апостола Андрія, і з земель якого тисячу років тому відбулося хрещення мільйонів людей і сотень мільйонів їхніх нащадків, не може не мати права на власну Церкву.

Попри все, вірте: Господь милосердний до нашої землі! Ми закликаємо всіх православних християн України припинити міжконфесійні суперечки, а жити на засадах миру й любові, служіння Богові та своїй земній Вітчизні.

Сьогодні ми закликаємо всіх православних християн України стати єдиним Православним Братством, підтримати всіма своїми силами створення Єдиної Помісної Православної Церкви.

Левко ЛУК’ЯНЕНКО, політв’язень, громадський діяч, Герой України;

Іван ДРАЧ, поет, громадський діяч, Герой України;

Євген ШЕВЧЕНКО, голова Національної спілки майстрів народних мистецтв України, заслужений діяч мистецтв України;

Сергій ТРИМБАЧ, кінокритик, лауреат Державної премії ім. О. Довженка;

Михайло СЛАБОШПІЦЬКИЙ, письменник, секретар ради Національної спілки письменників України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Георгій ФІЛІПЧУК, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України, голова секретаріату Конгресу української інтелігенції;

Іван ЮЩУК, професор Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки України;

Василь КОСТИЦЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

Клара ҐУДЗИК, письменник-есеїст, журналіст;

Юрій ГНАТКЕВИЧ, кандидат педагогічних наук, доцент, народний депутат України;

Олександр ПАЛІЙ, історик, кандидат політичних наук;

Віктор ТЕРЕН, письменник, народний депутат України п’яти скликань;

Роман КУХАРУК, голова правління Українського клубу;

Сергій РУДИК, кандидат історичних наук, магістр державного управління;

Сергій ТРЯШИН, член правління Українського клубу;

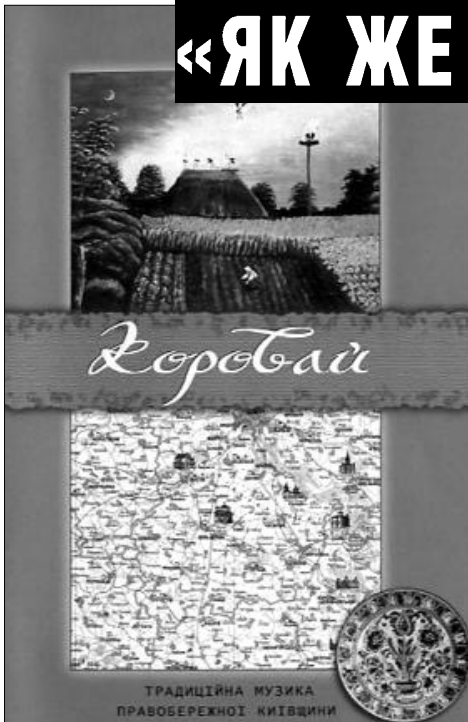
Олексій УСАЧОВ, голова правління Українського клубу;

Микола ДУДАР, голова Київської обласної організації Всеукраїнської творчої спілки “Літературний форум”;

Ці представники української інтелігенції підписали Звернення на прес-конференції. Але документ відкритий для підписання, збирання підписів триває.

«ЯК ЖЕ БУЛО ІЗПРЕЖДИ ВІКА...»

Євген БУКЕТ

*Ой, як же було ізпрежди віка,
Ой, як не було неба і землі,
А тільки було синєє море,
На тому морі горіли огні,
Коло тих огнів сиділи святі.
Радять радоньку, кого в море пошлять.
А святий Петро говоре на то:
Та достань, Петро, жовтого піску,
Та посіємо по всьому світу,
Щоб уродилось небо і земля,
Небо зорями, земля квітами.
Ой дай Бо..(же)!*

Бабусі із заснованого в жовтні 1975-го в селі Грузькому на Київщині фольклорного колективу “Живиця” навіть не здогадувалися, що через тридцять років пісні, які вони весь цей час співають зі сцени сільського Будинку культури, стануть першорядними в жанрі сучасної інтерпретації української традиційної музики, яким нині захоплюються багато естрадних “зірок”.

2001 року в світ вийшов компакт-диск “Ой, як же було ізпрежди віка” — традиційні пісні Правобережної Київщини. Записи, що ввійшли до альбому, було зроблено в селах Макарівського (Комарівка, Ніжировичі, Грузьке, Козичанка) 1994 року та Києво-Святошинського району (с. Лука) 1997 р., розташованих у межах річки Дніпрових приток Тетерева й Ірпеня. Науковці називають ці землі “перехідною зоною”, адже вони — на межі двох великих фізико-географічних ареалів:

лісового й лісостепоного. У музичному фольклорі знайдено риси, притаманні поліській, подільській і подніпровській традиціям.

На відміну від Лівобережної Київщини, етнічна історія якої не відзначається безперервністю, Правобережні землі предки-хлібороби опанували “ізпрежди віка”. Вочевидь, саме тому зуміли зберегти у своїй пам’яті найдавніший шар фольклору — календарно-обрядовий, що нині відходить у небуття.

За словами етномузиколога Ганни Коропниченко, яка записувала ці пісні, несподіванкою був запис у селі Грузькому на Київщині колядки про створення світу “Ой, як же було ізпрежди віка”, що віддзеркалює космогонічні уявлення наших предків.

Раніше такі колядки зустрічалися здебільшого в Західній Україні. Наприклад, у книжці “Золотослов. Поетичний космос Руси-України” можна знайти аж шість варіантів колядки про створення світу. “До чого ж тут народження Христа?” — запитують зацікавлені. Те, що об’єднує Різдва зі Створенням світу — важливість події. Оскільки віки, проведені з православ’ям та греко-католицизмом, привчили українців до однієї найважливішої дати — народження Сина Божого, попередні уявлення мусили пристосуватися до неї, й пізніше фактично трансформувалися в єдине свято.

Пісня “Ой, як же було ізпрежди віка” після оприлюднення переросла рівень суто фольклорно-наукового надбання: її активно використовують у різноманітних обробках (найвідомішим став варіант у виконанні Олега Скрипки й Ані Лорак у новаторському мюзиклі “Вечори на хуторі поблизу Диканьки”).

У чому ж причина такої популярності пісні? На одному з музичних форумів знайшлося просте і влучне пояснення: “Характерні голоси отих бабусь, без яких ця пісня “академічно” не звучить зовсім”. У голосах учасниць “Живиці” захована саме та магічна українська автентика, яка зачаровує професійних музикантів.

Колядку в автентичному звучанні виконували Віра Тихонівна Опар’енко (1922 р.н., со-ло, заводить), Марія Володимирівна Машовець (1921 р.н., сольний підголосок), Катерина Миколаївна Машовець (1929 р.н.), Одарка Онопріївна Піхур (1913 р.н.), Надія Григорівна Моголівець (1914 р.н.), Раїса Гаврилівна Цируль (1929 р.н.). Багатьох із них уже немає з нами. “Живиця” співає в оновленому складі, але їхні голоси продовжують звучати на телебаченні й радіо в сучасних обробках.

Назву ще кілька відомих варіацій на тему, що мені вдалося відшукати в Інтернеті.

Колишній очільник “Братів Гадюкіних” “Кузя” (Сергій Кузьмінський, який тепер ставить електронні досліди під творчим іменем “Qzzaargh”) створив обробку колядки на диску “Giedi Prime Orchestra” з назвою “As It Was from the Ancient Times”. Студія звукозапису “Атлантик” у серії “Сучасна інтерпретація традиційної української музики” випустила кілька компакт-дисків різних виконавців. “Аби MC” в альбомі “Зелене” цієї серії представили два варіанти колядки — “Дай-бо”. А заслужений діяч мистецтв України Юрій Дерський представив її в альбомі “Весільні”.

Грузецькі жінки також зуміли зберегти пісню, що в давнину супроводжувала ритуальні дії дівчат, щоб причарувати хлопців, — “Ой не ходи, Барабашу”. Її переспів зробила група “Papalotl”. Обробки веснянок “Да весняночко-пеняночко” і “Вилети, гулю, вилети” у виконанні “Живиці” увійшли до альбому “Зелене”, а також до диска “Коралі” клавішника гурту “Друга ріка” Сергія Гери.

2003 року презентацію диска “Ой, як же було ізпрежди віка” в Грузькому організували дві громадські організації “Молода Просвіта” і “Грузецьке земляцтво імені Івана Бондаренка”. Учасницям колективу тоді подарували аудіокасети, придбані коштом земляцтва. Це була важлива подія в селі. Раділи і 2004-го, коли Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка перевидало цей диск у серії “Етнічна музика України” з назвою “Коровай”. Хто міг тоді припустити, що лише за кілька років пісні з цього диска набудуть такої популярності! Думаю, що й надалі інтерес до автентичної української пісні невпинно зростатиме, але окрім популярності самих пісень, хочеться, щоб таку саму популярність мали й колективи, які їх виконують, як, наприклад, ансамбль “Живиця”.

Олена ШУЛЬГА

Геолог-геофізик за фахом, Віталій Васильович змалку кохається в музиці. Мама, яка вчителювала на Житомирщині, вміла грати на багатьох інструментах, співала у церковному хорі. Саме від неї й прийшло захоплення мандоліною — вона давала синові перші та єдині в його житті уроки музики. Знається на співі й сестра пана Віталія Аріадна.

Батько, Василь Юхимович Дарибогов, історик за фахом, був директором семирічної школи, в якій навчалися діти репресованих селян. На початку 1930-х поліські селяни повстали проти колгоспів, розібрали майно й вирішили господарювати одноосібно. Тоді їх заслали до Сибіру, а оскільки декларували, що діти за батьків не відповідають, малечу не зачепили — організували школу-комуну. Школі належали пасіка, кілька гектарів землі. Батько Віталія добре знався на сільському господарстві, вміло керував школою, дбав про дітей. У середині 1930-х Василя Юхимовича звинуватили у шкідництві й націоналізмі, ув’язнили в тюрмі містечка Іванополя (раніше його називали Янушполем, тепер Чуднівський район Житомирщини). Наприкінці війни совіти мобілізували 48-річного чоловіка на фронт, де він і загинув. Із передової Василь Дарибогов писав ніжні листи дітям, у яких висловлював непереборне бажання бачити їх, спілкуватися, передати батьківське тепло й любов.

Панові Віталію боляче згадувати повоєнне, напівголодне дитинство без батька. Здобувши вищу освіту, працював у Каховській гідромеліоративній експедиції, у Заполяр’ї, й увесь цей час не розлучався з улюбленим інструментом.

СПІВАЙ, МОЯ МАНДОЛІНО

Чи чули ви, як співає мандоліна? Кажуть, що лицарі епохи Відродження під балконами прекрасних дам співали в супроводі саме цього інструмента. Один із виконавців на мандоліні, музикант-аматор Віталій Дарибогов стверджує, що на цьому інструменті можна зіграти будь-яку мелодію.

Нині Віталій Дарибогов мешкає у Новій Каховці на Херсонщині. Мандоліну, на якій грає, виміняв у товариша-колекціонера на два інструменти — домру і мандолу. В ансамблях не грає, здебільшого для себе, для друзів. Часто приїжджає в Київ до сестри, зупиняється на вулицях, у підземних переходах і грає для душі. Тоді навколо нього збираються гурти слухачів, бо в репертуарі — “Цвіте терен”, “Два колітори”, “Ой, не ходи, Грицю”, “Сіла птаха білокрила на тополі”, “Беса ме мучо”, “Амурські хвилі”, “Чардаш”, “Повій, вітре, на Україну”, “Журавлі” на слова Богдана Лепкого, “Червона калина”, “Наливаймо, браття, кришталеві чари”, “Турецький марш” — мелодії на різні смаки, на всі віки. Пан Віталій стверджує, що мандоліна лікує: коли він починається не дуже добре, бере до рук інструмент — і відбувається диво зцілення.

Музикант записав кілька дисків у домашній студії Олега Бута, керівника київського гурту традиційної музики “Буття”, проте пе-

Фото Ксенії Гладішевої

реконує, що грати не перед мікрофоном, просто так — значно цікавіше, бо кожна мелодія — імпровізація, а електроніка не сприймає живої душі, тому під час запису щось втрачається. Попри це, диски Дарибогова придбав академік Української міжнародної академії оригінальних ідей Віктор Гаврилюк, відомий у нашій країні й за кордоном своїми нетрадиційними методами лікування, музикотерапією, щоб використати їх у роботі. Пан Віталій намагається продавати свої диски, але успіхи, як сам жартує, в цьому бізнесі незначні. Тож погожого літнього дня Віталій Васильович грає на вулиці для душі.

Віталій Дарибогов співає в хорі імені Сте-

пана Олійника Новокаховського заводу “Електромаш”, яким керує Ніна Шевелева. Нині хор невеликий — 20 осіб, але приходять молоді хлопці, які люблять співати. У репертуарі хору — українська й світова класика, народні пісні. Із приводу сьогодення пан Віталій скрушно хитає головою: “Нині в Новій Каховці майже ніхто не розмовляє українською мовою. Коли був перепис населення, мій старший син записався росіянином, але молодший твердо тримається своєї національності, він — українець. Ми часто сперечаємося зі старшим. Але моя дружина була росіянка з Ленінграда, тож переконати його тяжко”.

Віталій Дарибогов поділився мріями: він прагне знайти послідовників у Новій Каховці, щоб передати своє мистецтво, і... поїхати в Париж.

Мрія відвідати столицю Франції з’явилася тоді, коли віднайшлася двоюрідна сестра пана Віталія Мішель. Мішель — це донька батькового брата Анатолія, який у 1920-ті потрапив у Польщу як артист, а в 1930-ті — у Францію. Там він одружився, облишивши надію повернутися у підрядянську Україну. 2007 року Мішель приїздила в Україну, щоб уклонитися предківській землі, відвідала село Чорну Хмельницької області, звідки родом її батько. Вона філолог, тож почала вивчати українську мову. “Мішель так кумедно вимовляє наші слова, — сміється Віталій Васильович, — але дуже старається, думаю, невдовзі розмовлятиме українською”. Француженка за вихованням, Мішель залишила батькове прізвище, і хоч воно незвично звучить в іншомовному середовищі, пишеться, що походить із давнього слов’янського роду, а коріння її — понад Бугом.

ШЕВЧЕНКІАНА НА ПОЛОТНАХ

Сергій КЛИМКО
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Пленер, що відбувся з ініціативи комітету з організації Музею Шевченкового “Заповіту” в Переяславі за сприяння Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди та Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав” під девізом “І мене в сім’ї великий, в сім’ї вольний, новий...” завершив роботу в Переяславі-Хмельницькому, місті 27 музеїв. Переяславська земля освячена багатьма іменами, серед них — ім’я Великого Кобзаря.

24 липня роботи студентів було презентовано на подвір’ї колишнього будинку лікаря Андрія Козачковського, товариша Тараса Шевченка. Цей будинок зведено 1820 року, нині він належить до пам’яток історії й архітектури України. Саме тут у ніч з 24 на 25 грудня 1845 року поет написав свій “Заповіт”. Нині це місце — Музей Шевченкового “Заповіту”.

За словами організаторів, мета пленеру — створення Переяславської Шевченкіани, уславлення місць, що відіграли знаменну роль у Тарасовій творчій долі. В

урочистому заході взяли участь корифеї мурзівської справи, Герой України Михайло Сікорський, голова комітету з організації Музею Шевченкового “Заповіту” Борис Войцехівський, лауреат Шевченківської премії, заслужений художник України Валерій Франчук, поет, лауреат багатьох літературних премій Петро Осадчук, заслужений діяч мистецтв, член правління Українського фонду культури Микола Сом, міський голова Іван Якименко.

о дня молоді художники ми від праці. Вони були почуття полонили й душі ки просто неба.

“Пленер — це робота художників на відкритому повітрі, коли вони намагаються створити не завершений твір, а лише впіймати мить, співвідношення світла й тіні, що постійно змінюється, — натхненно розповідає Костянтин Павлишин, старший викладач Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. — Потім ці етюди можуть стати для митця першим кроком до створення картини.

Переяславський пленер — вже п’ятий мистецький захід, присвячений Шевченківським місцям. Він входить до академічної практики студентів. Молоді митці Академії образотворчого мистецтва приїжджають до Переяслава й відтворюють красу природи й історичні місця, намагаючись увічнити Кобзаря і створити Переяславську Шевченкіану. Всі роботи залишаються на знак вдячності за гостинність у Музеї Шевченкового “Заповіту”.

А найцікавіше, що більшість студентів після пленеру повертаються сюди з власної ініціативи, оскільки Переяславщина — священне місце, що надихає”.

Експозиція, що розгорнулася навколо погруддя Тараса Шевченка, порадувала місцевих жителів та гостей музею. Художники змогли розказати про створені ними етюди, а Валерій Франчук, виступивши експертом, надав їм схвальну оцінку та слушні поради. Міський голова висловив сподівання, що творча молодь ще не раз завітає на Переяславщину, а можливо, і поєднає з нею свою долю.

Тож побажаємо молодим митцям наснаги у творчості. Нехай їхні стежки перетинаються із Кобзаревими, переростають у широкі й славні творчі шляхи.

Олесь ДОРІЧЕНКО

Перебуваючи з хором ім. Г. Верьовки в Мехіко, завітали якось з другом, солістом балету Степаном Ганжею, до музею антропології. Розглядаючи скульптури давніх народів Мексики, я звернув увагу на теракотову фігурку чоловіка.

— Щось схоже робить і мій тато, — зауважив Степан. — Он той глек — точнісінько батьків “ліпун”.

— Хіба твій батько скульптор? Ти ж казав, що він макітри, полумиски, баняки та інший посуд робить.

— Так, але у вільний час викручує різні фігурні придибенції, схожі на ці.

Щоб не образити товариша, я промовчав, бо не повірив. Мене брали сумніви: подумати тільки, давнє мистецтво ацтеків, майя — й Олександр Ганжа із села Жорнище на Вінниччині.

Якось до моєї київської оселі завітав давній знайомий — художник і мистецтвознавець Нарцис Кочережко. “Ти навіть уявити не можеш, — сказав схвилований Нарцис Якович, — якого дивовижного народного майстра я відшукав на Вінниччині! Це, я тобі скажу, явище. Ось поглянь, — показує мені фото скульптурного витвору, — хіба це не скарб?! Мало не забув: казав старий, що його молодший син Степан — у танцювальному ансамблі хору Верьовки.

Побачивши фото, згадав антропологічний музей у Мехіко й фігури, які Степан порівнював із батьковими. Так, мій друг мав ра-

ДИВОСВІТ ОЛЕКСАНДРА ГАНЖІ

цію: щось незбагненно глибинне об’єднувало їх.

Народився Олександр Ганжа 1905 року в селі Жорнище на Вінниччині. Гончарювали тут з діда-прадіда. Возили в ближні села, а хто й до Вінниці. Не оминув цього нелегкого ремесла й Олександр. Замолоду такі макітри викручував, що й самого з-за них не видно було. А ще й козака з люлькою на покришку посадить, що не намилишся!

А там роки, як сороки, поранену на війні ногу скрутило і грижу випхало, а про злидні вже й говорити не доводиться. Казали сусіди, що Сашка на “ліпуни” з горя та злиднів потягло, бо хіба ліпитимеш отаке при здоровому глузді?! Лише дивувалися: і чого його ото по телебаченню та в кіно крутять, у газетах і журналах описують?

Усі в житті шукають опертя, аби було кому висповідатись і в скрушну хвилину просити поради. Знайшов свою віру й Олександр Дорофійович: це віра в милосердного Бога, що стала втіхою його душі. А куди було старому подітись, коли довкола сатанинська вакханалія совдепівської дійсності, брехня й наруга? Хоч за вдачею він був більше пантеїстом-язичником, до нестями захоханим у природу і все, що пов’язане з нею, поклонявся стихіям і вірив у різні прикмети.

Гончарний круг для майстра — то спосіб його мислення, суть життя, музика і свято зболеної душі. Чимало батькові допоміг його старший син Петро, який спонукав і заохочував до творчості. Спершу всі намагання сина старий сприймав як чергові вибрики, аж згодом, коли мистецтвознавці, художники й журналісти з Києва та Львова протоптали до його хати стежку, аби побачити химерні витвори майстра і хоч скраєчку торкнутися магії його творчості, — почав потроху усвідомлювати необхідність своєї праці. Маючи спостережливу натуру й гостре око, по-своєму відтворював характерні образи односельців.

Гончарно-скульптурні форми його ґрунтуються на народнопісенній творчості: “Троїсті музики”, “Бандурист”, “Виводжу коней” тощо.

По смерті дружини одружився вдруге, проте жінка картала його за “диявольський” промисел і потихеньку знищувала твори: “Краще б до церкви йшов гріхи відмолювати, ніж ото в болоті мурзатись”.

У родині Ганжів було п’ятеро дітей, лишилося двоє — старший Петро, художник за

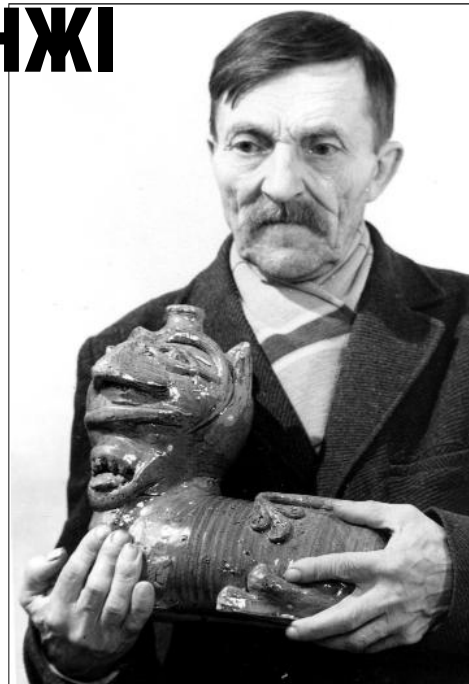
фахом і за покликанням. Великий оригінал і витівник. Другий, Степан — сіроокий, русочубий. Змалечку вповні пізнав і скрути, і тяжкої роботи, та завдячуючи наполегливості, закінчив балетну студію при Ансамблі танцю імені П. Вірського і став чудовим танцівником, а вийшовши на фахову пенсію, опанував ремесло килимаря. І тепер в Україні він один з найкращих майстрів цього чарівного мистецтва.

Якось один із приїжджих мистецтвознавців показав майстрові репродукції давніх скульптур народів Латинської Америки. Він довго роздивлявся, хвалив і сказав, що те робили дуже богомільні люди.

Хтось із художників запропонував йому випилити розп’яття. Три дні постував, ставив свічки Миколі Угоднику, і врешті-решт відмовився, посилаючись на те, що він грішний, не сміє торкатися нетлінного образу Господа. І хоч як його вмовляли, як просили — усе марно.

Внутрішня експресія, урочистість досягається в олюднених творах Ганжі лаконічною пластикою, що надає їм монументальності величчю й символічного звучання. Дивовижні витвори майстра перегукуються зі світоглядом трипільців і скіфів.

Мене завжди вражало його виняткове уміння словом і мімікою передати характер персонажа. А говорив завжди про добре і мудре. А що вже про сусідів, дружину Ольгу, козу та про батюшку, то балакав би, допов-

нюючи оповідь новими штрихами й нюансами.

Після кількох передач на Українському телебаченні почав вірити, що його “ліпуни” комусь таки та потрібні, а після того, як, знімаючи про нього документальний фільм “Круг”, мистецтвознавець і режисер Григорій Местечкін привіз у двір кілька кубометрів дров на зиму й подарував з костюмерної кіностудії справжній овечий кожух, аби не фільмувати його у засмальцьованій куфайці, то і зовсім повірив, що у Жорнищах він — не остання людина, а може, навіть в Іллінцях та Немирові. Щодо Іллінців і Немирова — це ще питання, а що в європейських столицях — то вже напевно, бо там з великим успіхом пройшли виставки його робіт.

Хоч би яку чудернацьку фігуру викручував на гончарному крузі майстер, хоч би якими рисами її наділяв, завше в ній вгадується глек, горщик чи макітра. За капелюхи й музичні інструменти, як-то кобза, сурма чи барабан, служать покришки або полумиски, і це надає його творам вжиткової раціональності, бо в народі краса й користь — завжди поруч. А Олександр Ганжа — істинний народний майстер, що довів він своєю неповторною творчістю, яскравим національним колоритом, висвітливши нову сторінку в царині народної керамічної скульптури.

ПОДВІЙНА МОРАЛЬ «ПОВЧАЛЬНИКІВ»

Ігор САЕНКО,
м. Луганськ

Росіяни і в Україні, й за її межами наполегливо повчають українців: хто є справжній герой України, а хто зрадник; хто українцем друг, а хто ворог, чию пам'ять вони мають шанувати та які свята відзначати. Зокрема, росіяни оцінюють діяльність Української Повстанської Армії як зрадницьку. Водночас подають себе, особливо російське козацтво, як зразок відданості “родному отечеству”.

Ці їхні твердження неправдиві. Адже під час Другої світової війни на боці гітлерівської Німеччини у складі різних військових формувань воювало близько двох мільйонів росіян. Загальновідома лише “Русская Освободительная Армія” генерала Андрія Власова, яка налічувала понад 800 тисяч вояків. У складі вермахту були також Перша Російська Народна армія під командуванням Бориса Смісловського; Російська Визвольна — Народна армія полковника Броніслава Камінського (від 1944

року — Перша Російська дивізія СС, що брала участь у розгромі Варшавського повстання); Російський корпус Сербії, утворений з російських емігрантів; козацькі формування генералів Петра Краснова і Сергія Павлова, що входили до складу СС; Добровольчий (15-й) козацький кавалерійський корпус під командуванням Гельмута фон Паннвіца, а ще добровольчі допоміжні підрозділи вермахту — Хільфсвіллігер.

Зупинимось на одному з цих військових формувань — Добровольчому козацькому кавалерійському корпусі під командуванням Гельмута фон Паннвіца. Його формування з російських козаків розпочалося у березні 1943 року. Перші підрозділи перекинули до Білорусі, де з них створили Першу козацьку кавалерійську дивізію, яка брала участь у боротьбі з радянськими партизанами. Взимку 1943—1944 років Перша козацька кавалерійська дивізія діяла на території Югославії проти партизанської армії Йосипа Броз Тіто. Під час придушення партизанського

руху російські козаки відзначалися надзвичайною жорстокістю. У серпні 1944-го Першу козацьку кавалерійську дивізію підпорядкували рейхсфюреру СС Генріху Гімлеру. Гельмута фон Паннвіца підвищили в чині до группенфюрера СС (генерал-лейтенанта). Після приєднання до цієї дивізії інших козацьких добровольчих підрозділів її реорганізували в Добровольчий (15-й) козацький кавалерійський корпус військ СС, переданий у листопаді 1944 року в підпорядкування Головному штабові СС. До складу корпусу увійшли: два батальйони російських козаків, які придушували визвольний рух у Польщі; 5-й російський козацький полк, що брав участь у розгромі Варшавського повстання; 69-й козацький поліцейський батальйон з Варшави; 360-й російський добровольчий батальйон полк під командуванням полковника фон Ретельна, який воював на Західному фронті; російський козацький охоронний батальйон з Ганновера, а також російські військовополонені, які мали козацькі

родоводи. Корпусу додатково було передано батарею 105-міліметрових гаубиць, батарею шестиствольних мінометів, 12 танків і самохідних гармат.

Восени 1944 року при Добровольчому козацькому кавалерійському корпусі СС створили розвідально-диверсійну школу “Атаман”. Її засновники — генерал-лейтенант козацьких військ Андрій Шкуро і генерал-майор Тимофій Доманов. Школа готувала розвідників-диверсантів, які мали діяти в тилу радянських військ.

Наприкінці 1944 року Добровольчий козацький кавалерійський корпус військ СС, у якому тоді було близько 40 тисяч козаків, брав участь у боях з Червоною армією. У травні 1945-го корпус добровільно роззброївся і здався англійським військам в Австрії.

1998 року в Москві, біля храму Всіх Святих, спорудили пам'ятник, на якому зазначено: “Воинам русского общевоеинского союза, русского корпуса, казачьего стана, казакам 15 кавалерийского корпуса, павшим за веру и отечество”. Про належність цього корпусу до військ СС і про його підпорядкування рейхсфюреру Генріху Гімлеру написати чомусь забули.

ПАМ'ЯТНИК МАТЕРИНСЬКІЙ ЛЮБОВІ

Ніка КРИЖАНІВСЬКА,
с. Бровахи Черкаської області

Скільки поетів і художників уславили мальовничі краєвиди Черкащини! Загубилося серед гаїв, полів і заповідних лісів казково прекрасне село Бровахи (справжня маленька Швейцарія) неподалік Корсуня-Шевченківського. У центрі села — бронзовий пам'ятник Матері. Миловида сільська жінка в хусточці й простому одязі задивилася вдаль, ніби виглядаючи когось. Навкруги шумлять верби й тополі, видзвонює листя на берізках (одну з них посадила мати Юрія Гагаріна, яка побувала тут із донькою на відкритті майдану Матері). Скульптор К. Чеканов й архітектор В. Положий створили справжній шедевр, який було відліто на Дніпродзержинському металургійному заводі. На постаменті викарбовано поетичні рядки: “Спинись в задумі, поклади їй квіти, як шану матерям усього світу”.

Цього року я вперше приїхала у Бровахи саме на День Матері, який тут відзначають вже 25-й рік поспіль, і дізналася дивовижну історію про реальну сільську жінку, якій встановлено пам'ятник, — матір-героїню Євдокію Данилівну Лисенку. Усе життя вона мешкала в цьому селі, народила й виховала 16 дітей. Після смерті чоловіка Євдокія встигала і на полі працювати, і вишивати, й співати, і дбати про велику родину. Досі в селі лунає слава про неї й дітей як про надзвичайно порядних, чесних, працьовитих. Цього року їй виповнилося б 120.

Доля української селянки стала відомою на весь колишній Радянський Союз завдяки статті Юрія Роста “Брати” в “Літературній газеті” за 2 грудня 1981 року. На час публікації Євдокії Данилівни вже не було на світі, а жили в селі п'ятеро доньок і десятеро її синів, які воювали під час Другої світової війни і всі повернулись додому: Хтодось, Петро, Іван, Василь, Михайло, Степан, Микола, Павло, Андрій, Олександр. Число нащадків великої родини вже сягає ста.

По-різному склалися долі синів-красенів, та кожному в спадок від батька-матері дісталися щире серце й золоті руки.

...Брат Микола працював трактористом на Миронівській селекційній станції, коли на полях України загрукотіла війна. На фронті протитанкову гармату на руках викочував на передову, а до цього побував у німецькому полоні, тікав додому, його ловили...

Брати Іван і Степан — теж трактористи, а на двох війнах (німецькій і японській) були танкістами. У перший бій Іван пішов під Смоленськом і винесли його з поля бою тяжкопораненого. Після шпиталю знов повернувся у свою 83-тю гвардійську танкову дивізію, де воював і брат Степан.

Піхотинець Андрій воював під Яссами, був тяжкопоранений, втратив ногу. Розвідник Хтодось під Будапештом підірвався на мінному полі, дивом лишився живим, повернувся додому інвалідом.

Розвідником був і Михайло, в тилу в німців разом з товаришем захопив бронетранспортер і семеро німців з офіцером, за що його нагороджено орденом Слави.

Останнім прийшов з війни брат Олександр. Дійшов до Берліна, був зв'язківцем 4-ої танкової армії. Брав рейхстаг.

Після війни Іван працював головою сільради, Петро — листоношею, Олександр — мельником, лимарем, теслею... Брати Лисенки все вміли — і хліб вирощувати, і піч змайструвати, й меблі виготовити, і чоботи підбити, й будь-яку техніку відремонтувати... Бо батьки змалку всього навчили, передусім віри в Бога, любові до рідної землі, працьовитості, людяності.

ОЖИВАЮТЬ ДУШІ Й ПОЛЯ

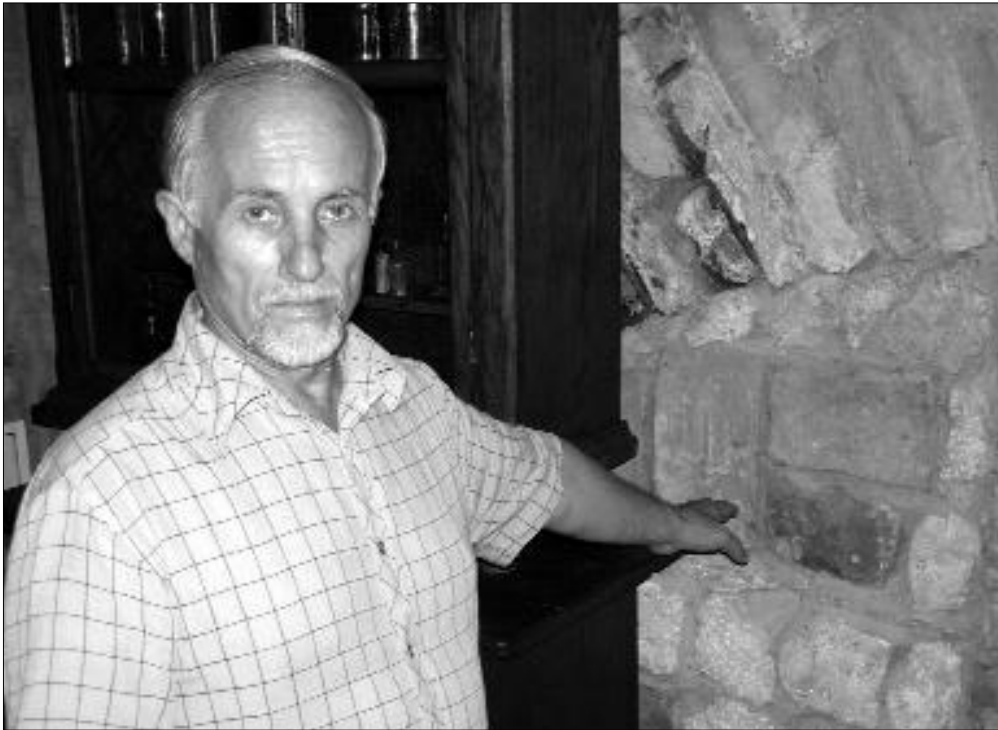
Степан БОЙКО,
просвітянин,
м. Івано-Франківськ

Художні колективи обласної “Просвіти” творять дива. Слово і пісня єднають нас із краями Бойківщини, Опілля, Покуття, Гуцульщини. Теплі зустрічі сприяють відновленню духовності краю.

Нещодавно ми відвідали колег із села Уїзд, яким допомогли у відновленні місцевого просвітянського осередку. Хоч не відразу знайшли дорогу через відсутність дороговказів, зате намиливалися золотистими полями пшениці, ячменю, ріпаку, на яких ще недавно буяли бур'яни. Тепер у селі створено Товариство з обмеженою відповідальністю “Уїзд”, де є дбайливий господар Володимир Мельник, фермери, пайовики. Зростає врожайність. Це сприяє розвиткові інфраструктури, допомагає у проведенні заходів. Ми завітали до світлих, чистих приміщень хати-читальні й клубу (тепер будинок “Просвіти”). В одній із кімнат — музей “Бабусяна скриня”. Тут нас гостинно зустріли сільський голова Ярослав Ганучак, директор клубу Галина Романишин, агроном Микола Романишин та інші.

У селі Уїзд працьовиті люди, що дбають про нинішнє й прийдешнє покоління. За традицією, проводять краєзнавчу роботу, відновлюють просвітницьку. Шанують місцеві жителі засновників культурно-просвітницьких закладів Микиту Мазурика і його побратимів поетесу Марію Демкович, вишивальницю Ганну Бойко, інших народних майстрів. Уїздівці відзначають Шевченківські дні, День Матері, Святого Миколая, створюють вертепи, проводять вечорниці, колядують... Діє гурток декламаторів, хор, молодіжний вокальний ансамбль, клуб “Віночок” тощо. У заходах беруть участь усі — від наймолодших до найстарших. У селі панують взаємоповага, любов, щирі почуття.

Уїздівці тепло зустріли просвітян області, учасників художніх колективів “Червона калина”, “Квіти ромену” (художній керівник Орест Турок, солістка Людмила Булієнко), дует “Тризуб” (Тарас Бережанський та Олег Лібрик), декламатора Марію Солондчук, дякували організаторам зустрічі Тарасові Колодію й голові товариства “Червона калина” Романові Джаману, запрошували приїздити ще.

Віталій Захарченко

ЦЕГЛИНА З ТРИЗУБОМ У ПІДЗЕМЕЛЛІ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У старовинному місті Дубні виготовляли будівельні матеріали зі спеціальною позначкою тризуба принаймні 500 років тому. Підставою для такого твердження стала незвична знахідка в одному з підвальных приміщень біля Дубенського замку. Тут у масивному мурі виявили габаритну цеглину з відбитком тризуба, аналогічного нинішньому, що використовують у національній українській символіці.

— На цей тризуб будівельники натрапили, проводячи реконструкцію підвального приміщення, над яким зараз розташований ресторанно-готельний комплекс, — розповідає історик, художник-дизайнер Віталій Захарченко. — Одна з особливостей цього приміщення — його сусідство з давнім підземним ходом, що тягнувся від замку вглиб міста. Колись підвал був частиною ходу. Згодом вхід до підземелля замурували, приховавши таємницю.

Як місцевий житель, який з дитинства цікавився схемою підземних ходів Дубна, і як дизайнер я здогадувався, що за стіною — підземелля. Воно справді там виявилось, коли розібрали маскувальну кладку. Але далеко пройти не вдалося — шлях перегородив завал. Коли почали обстежувати мур, помітили кілька цікавинок. Одна з них — відбиток руки майс-

тра на цеглині, інша — відбиток котячих лап. А найцікавіше — позначка тризуба на цеглині. Нині підвал упорядковано, і кожен відвідувач має змогу побачити старовину.

Коли ж виготовлено цеглину з тризубом? Старший науковий співробітник Державного історично-культурного заповідника Дубна Микола Пшеничний схиляється до думки, що, ймовірно, в період владарювання Федора Острозького, який мав родовідну сув'язь із князем Володимиром. А Володимир Святославич, як відомо, надавав тризубу державного значення, карбуючи його на княжих монетах. Вочевидь, Федір Острозький, закладаючи замкові мурі в Дубні, перейняв символіку від уславленого попередника і надав дозвіл на її використання наближеним до княжого престолу людям.

— Подібний привілей стосувався і ділянок під забудову, — доповнює розповідь Віталій Захарченко. — Таку ділянку могла отримати лише наближена до княжої сім'ї людина. Інформації про те, хто це був, в архівах, на жаль, не збереглося. Відомі лише деякі факти з XIX століття. Тодішня будівля, як і сучасна, мала ресторанно-готельний статус. З великою вірогідністю можна сказати, що у цьому будинку, як і в сусідньому, зупинявся Оноре де Бальзак. Втім, це лише припущення. Зате напевно, що виявленому тризубу, як і самій цеглині, — не менш як півтисячі років.

Наш рід, започаткований на грецькому острові Закінфос, південному в Іонійському архіпелазі, походить від Петра Капніссі. Його син Стомателло з трьома спорядженими ним фрегатами, у складі ескадри венеційського адмірала Морозіні, відзначився у битві при острові Левкадо (1674 р.). Венеційські кораблі були оточені переважною турецькою потугою. Капніссі, який опинився поза оточенням, наказав своїм фрегатом підійти до трьох турецьких кораблів, захопити їх і підірвати. Пожежа й загибель найбільших кораблів викликали в турків розгубленість, і Морозіні вийшов з оточення, завдавши ворожому флоту тяжких втрат. За цей подвиг Стомателло Капніссі дістав графський титул Венеційської республіки для себе і нащадків.

Його онук Петро зібрав і очолив загін греків для допомоги Росії у війні проти турків, але дорогою захворів і помер (за іншими відомостями, взяв участь у невдалому Прутському поході, після чого оселився із сином Василем на Слобожанщині). Так чи інакше, засновник роду Капністів — Василь Петрович Капніст (батько майбутнього поета і драматурга). Військову службу він почав сотником Ізюмського слобідського полку. Ставши полковником миргородським, 1737 р. здобував Очаків, брав участь у Дніпровській і “генеральній” Хотинській баталії.

1748 року В. П. Капніста заарештували за звинуваченням у зраді (за сімейними переказами — перемовини з Пруссією), під вартою спровадили до Петербурга й ув’язнили в Петропавловській фортеці. Кажуть, що про цю подію в Україні співали: “Везуть пана Капністенка до царської неволі”... У фортеці Василь Петрович відсидів три (!) роки, після чого його звільнили і “пожалували” за “безвинне претерпіння ареста” у бригадири. (Згідно з історичними джерелами, його звинувачували, зокрема в антидержавній змові й підготовці замаху на імператрицю Єлизавету). 1745 року за скаргою губернської канцелярії його “за немалу предерзость” усунули від командування полком. Та знову все щасливо обійшлося, і під час Семилітньої війни бачимо Василя Петровича на чолі миргородських козаків. Його полк вирішив успіх битви 19 серпня 1757 року при Грос-Егерсдорфі в Пруссії, стримавши ворожу кінноту. Але втрати миргородців були величезні. Загинув сам бригадир і двоє його синів від першого шлюбу — Данило й Ананій. Тіла Василя Петровича не знайшли — відшукали тільки праву руку, що стискала зламану шаблю... Синів поховали у маєтку Капністів Обухівці на Полтавщині. Шаблю зберігалися у вітальні під склом до 1917 року.

Спадщину бригадира поділили між дітьми (від другого шлюбу з донькою бунчукового товариша Софії Андріївною Дунин-Борковською). Молодшому синові Василеві дісталася Обухівка, яка стала його родинним гніздом.

Братів Петра і Василя відрядили до Петербурга, де вони служили у гвардії (цікаво, як автор викладає історичні відомості, згідно з якими Петро Капніст покинув військо нібито через сутичку з Потьомкіним). 1772 р. Петро, відбуваючи службу в придворному Преображенському полку, стояв на варті у Петергофському парку. Катерина II, проходячи з Потьомкіним, побачила гарного порпорщика і щось прошепотіла на вухо “світлішому”. Як тільки Петро звільнився, його оточив натовп наближених осіб цариці, всі наперейми запрошували молодого гвардійця — хто на бал, хто на обід, хто на чай. Це так здивувало нездогадливого Петра, що той вирішив порадитися з братом, який теж був “преображенцем”. “Ну, вітаю, ти, певно, “в случае” — сказав молодший, але жвавіший розумом Василь. Бути “в случае” означало стати фаворитом імператриці. Це так вразило Петра, що він покинув службу й одразу ж виїхав за кордон, до Голландії, а згодом до Франції й Англії, де й оженився. До речі, він пробув на чужині близько двадцяти років, навіть служив у лейб-гвардії Людовика XVI, ставши свідком Великої Французької революції.

Молодший син бригадира Василь Васильович під час служби у гвардії потоваришував із поетами Державіним, Миколою Льво-

МИСТЕЦЬКЕ КОЛО КОЗАЦЬКОГО РОДУ

2009-й і попередні роки можна вважати роками видатного письменника, громадянина і політичного діяча, патріота України Василя Васильовича Капніста. 250 років з дня народження і 210 — від першої вистави сатиричної п’єси “Ябеда”. Персонажі твору, підлабузники й хабарники Кривосудов, Провалов, Наливайський жваво нагадують майбутніх персонажів славної комедії “Ревізор”. “Українець Капніст, — писав Іван Франко — був попередником геніального Гоголя”.

Прямий нащадок В. Капніста, Димітрій Олексійович Капніст присвятив ці нотатки своєму племінникові Сергієві. Той передав їх директору Інституту української археографії та джерелознавства, академіку П. Соханеві для можливої публікації. Павло Степанович люб’язно надав мені можливість скористатися цим матеріалом. Нотатки графа Димітрія Капніста цікаві вже тим, що, за традицією родинних літописців, поєднують історично вагомі, часом не відомі дослідникам факти із сімейними переказами й анекдотами. Тому, пропонуючи читачеві його “Рід Капністів” у стислому перекладі, я дозволив собі зробити в деяких місцях примітки в дужках.

Письменник і драматург Василь Капніст. Графіка з портрета пензля В. Боровиковського

вим і Хемніцером. Вони створили міцний гурт, зберігши дружбу до останніх днів життя. Маючи неабиякий вплив на Державіна, приятелі вимагали від лінкуватого поета ретельнішої праці над новими творами. Свої вірші вони завжди надсилали один одному, перш ніж віддати до друку. До речі, Василь Васильович одружився з Олександрою Дяковою, чия сестра Дарія була дружиною Державіна.

Капніст був невдоволений політикою Катерини II, зокрема її указом “О прикреплении украинцев к земле” (йдеться про урядовий указ від 3 травня 1783 р., що формально запровадив в Україні кріпацтво, викликавши збурення не тільки козацтва, а й усіх верств суспільства). Внаслідок цього указу він пішов у відставку й оселився в Обухівці.

За Олександра I Василь Капніст був близький до кола декабристів. З ними його поєднав Іван Михайлович Муравйов-Апостол, близький друг і сусід, чийого сина Сергія згодом стратили за участь у “бунті” 14 грудня (насправді як одного з провідників Південного товариства і керівника повстання Чернігівського полку в грудні 1825—січні 1826 р.), а ще двох синів заслали до Сибіру (лише Матвія; Іполит застрелився після бою під Ковалівкою 3 січня 1826 р.). Їхня сестра Олена була за сином Василя Васильовича Семеном.

Під впливом доносів про підступний зміст комедії “Ябеда” імператор Павло I заслав її автора 1798-го до Сибіру. Василь Васильович залишив столицю у супроводі кур’єра. Наступного дня імператор засумнівався у правдивості доносів й звелів поставити п’єсу в Ермітажному театрі. На виставі були лише сам Павло I та цісаревич (майбутній Олександр I). П’єса їм сподобалася, і Павло звелів негайно повернути В. Капніста, дозволивши грати п’єсу в імператорських театрах (ще одне свідчення того, що Павло I не був таким дурисвітом, яким зображували його деякі, зокрема радянські, історики).

Список дітей В. В. Капніста я відновив згідно з “Малороссийским родословником” В. Модзалевського. Ось він: Катерина, заміжня за Олександром Івановичем Полети-

кою (сином відомого лікаря і небожем можливого автора “Історії Русів”); Гаврило, названий на честь Державіна, йому присвячена ода “На смерть сина”; Семен; Іван; Олексій; Софія, у заміжжі Скалон.

Звернімося до сім’ї молодшого сина, нашого прямого предка Олексія (1796—1869). Спочатку він служив в Ізмайловському полку, потім був ад’ютантом генерала М. Раєвського, героя 1812 року. Життя своє закінчив на селі. (Мабуть, не випадково. Як пише Людмила Кочевська у книжці “Марія Капніст” (Харків, 2005 р.), після повстання декабристів він відсидів три місяці у казематі Петропавловської фортеці під слідством. Згодом приятелював з Т. Г. Шевченком і познайомив його з Рєпніними. Під наглядом поліції перебував і старший брат Семен. Автор спогадів наводить родинний анекдот, що стосується його сина, Василя Семеновича Капніста, який був Кременчуцьким повітовим “предводителем дворянства”. На запит Міністерства внутрішніх справ, чи є у повіті соціалісти, цей відповів: “Соціалістів нема, є тільки 17 Капністів, та й ті ті графи!”).

Марія Капніст в ролі черниці у фільмі “Іванна” (Кіностудія ім. О. Довженка, 1959 р.)

Від шлюбу з Уляною Белохо-Кохановською Олексій Васильович мав шістьох дітей. Старший Дмитро працював у Міністерстві закордонних справ. Був послом у Римі, потім директором азіатського департаменту. На цій посаді йому довелося займатися корейськими питаннями, які згодом викликали російсько-японську війну. Багато хто вважав, що Корею слід приєднати до Росії. Дмитро ж був іншої думки і часто казав французькою: “Корейська справа нагадує мені смак цикорію” (тобто штучної кави; тут гра слів: Corée — Корея і chicoree — цикорій). Під час перебування в Римі Дмитро Олексійович довів, що його прадід був справді правнуком графа Стомателло і мав право на титул, дарований нащадкам. На його клопотання Департамент Геральдії це право визнав, і указом від 15 січня 1876 р. нащадкам братів Капністів було дозволено користуватися “графським титулом Італійського королівства”.

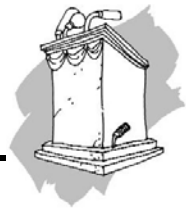
Його брат Василь провів життя у маєтку Михайлівці під Харковом, де був губернським “предводителем”. Одружився з княжною Варварою Василівною Рєпніною. “Тьотя Варуса” Капніст була відома особистою неприязню до імператора Миколи II. (Нічого дивного, якщо пригадати дружні стосунки її тезки і близької родички Варвари Миколаївни Рєпніної з Тарасом Шевченком). Третій (за віком) брат Петро — теж дипломат. Був послом в Австро-Угорщині. Про нього казали, що він більше прихильний до Відня, аніж до Санкт-Петербурга. Потреба залишити Відень 1914 року завдала йому тяжкого морального удару. Цю подію він пережив лише на рік... Молодший брат Павло Олексійович, наш дідусь, народився у селі Вознесенському Золотоніського повіту. Був товаришем прокурора, потім прокурором у Москві. Насамкінець призначений попечителем Московської навчальної округи. Сучасники захоплено розповідали, як він керував перебуваючою й обласнування клініки при Московському університеті, зробивши з неї зразковий заклад.

Старший син Павла Олексій (батько автора спогадів), усупереч родинним традиціям, закінчив Морське училище. Служив гардемарином на Далекому Сході, плавав на броненосцях і крейсерах. У складі міжнародного корпусу, захищаючи посольства, витримав облогу під час китайського повстання “боксерів”. Потім був морським аташе у Відні й Римі. Обирався миргородським “предводителем дворянства”. 1914 р., як тільки почалася війна, повернувся на флот. Лютнева революція зробила його контр-адміралом, заступником морського міністра. Після Жовтневого заколоту опинився на Кавказі й улітку 1918 р. пробрався в Україну (з місцією до гетьмана Скоропадського), але під час повернення у П’ятигорську його заарештували більшовики. За вироком ЧК, його зарізали разом з іншими 47 заручниками біля гори Машук.

Молодший Дмитро після університету був правником, як батько. 1908 р. обраний від Полтави депутатом до Державної Думи, де прилучився до партії “октябристів”, прибічників конституції 1905 року. 1915 р. одружився з Ольгою Федорівною Бантиш-Каменською. З лютого 1917-го — в установах Тимчасового уряду. Восени того самого року він із сім’єю вже у Полтаві. А за рік (як упав уряд Скоропадського), довелося тікати до Криму з дружиною і дворичним сином Олексієм.

На початку 1919 р. він вивіз із Кавказу небожів-сиріт, дітей замордованого брата. А 1920-го, після втечі з Криму, опинився у Константинополі. Чи живі вони — не знаю. (Так. Тільки — в Україні! Радислава, донька відомої кіноакторки Марії Ростиславівни Капніст (1914—1993) зі старшим сином Ростиславом нині живе у Харкові, а її молодший син, аспірант-економіст Юрко Капніст — у Києві. Ось як замкнулося родові і мистецьке коло Капністів).

Димітрій КАПНІСТ,
Орлі, 6 жовтня 1963 р.

ПОЛІТИЗАЦІЯ РУЙНУЄ ЦЕРКВУ

Фото Ксенії Гладишевої

Петро АНТОНЕНКО

У день приїзду в Україну Московського Патріарха Кирила цю подію коментував на прес-конференції в УНІАН експерт Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України Олександр Палій. Він зазначив, що попри запевнення Москви, буцімто візит має суто духовний, а не політичний характер, є підстави сумніватися. Так, перед по-

їздкою Патріарх Кирил благословив на “візит” в Україну байкерів. Вони приїхали в Севастополь і влаштували справжній шовіністичний шабаш, розмахуючи російськими прапорами і проголошуючи антиукраїнські гасла. Їм потурали церковники УПЦ МП. Це не політизація?

Або ось публічна заява Кирила про те, що Україні не потрібна власна Помісна Автокефальна Церква. І це всупереч бажанню са-

мих українців, адже численні соціологічні дослідження свідчать, що більшість вірян нашої держави воліли б мати таку Церкву. Чим же є такі заяви, як не політизацією і втручанням у внутрішні справи судідної незалежної держави?

Прагнення православних України до єдності продиктоване тим, що трагічний розкол православ’я послаблює позиції Церкви. Але він дуже потрібен ворогам України.

сив О. Палій, по-руйнує її саму. Він російської Православної Церкви варто подумати про власні проблеми, а не втручатися в життя інших. За десятиліття чи й століття злиття Російської Церкви зі світською владою, обслуговування цієї влади, служіння рупором шовінізму й імперських посягань Росії Церква зазнає глибокої кризи. І річ не лише в тому, що в Росії, яка в кілька разів більша від України, не набагато більше парафій, ніж у нашій країні, а ще й у тому, що російське православ’я втрачає вплив і вже не є опорою в духовному житті. Звідси численні соціальні проблеми Росії.

Чимало священиків УПЦ МП заявляють, що вони не проти, щоб Україна мала власну незалежну Церкву, але, мовляв, потрібна згода Московського патріархату. На це Олександр Палій, історик за фахом, зазначив, що Російська Церква сама у XVI столітті неканонічно проголосила власну самостійність і понад півтора століття її не визнавало світове православ’я. Тому нема потреби просити дозволу в Московської Церкви. Для нас важливіша згода світового православ’я, зокрема Вселенського Патріархату. І на це з повним правом може претендувати держава з десятками мільйонів православних.

ОСМИСЛЕННЯ ІСТОРІЇ ЯК ФАКТОР ЄДНАННЯ НАЦІЇ

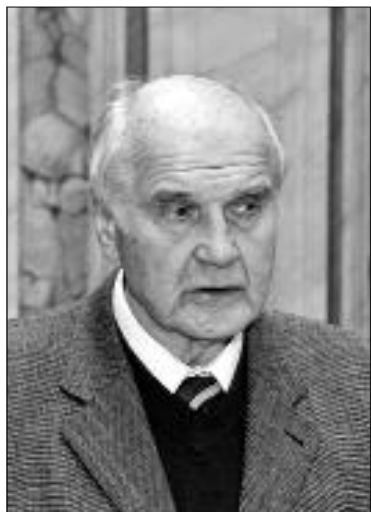
— *Ігоре Рафаїловичу, чи потрібна героїзація історії, створення національних міфів? Адже відомо, що в Україні це часто призводить до конфронтації в суспільстві, бо в різних регіонах нашої країни герої різні. Як у такій ситуації об’єднати українців?*

— Інститут національної пам’яті залучає найкомпетентніших учених, які виконують роботу, що стане платформою державної політики у сфері історії. Так ми хочемо створити “стандартну” історію держави Україна.

З одного боку, група істориків під керівництвом Наталії Яковенко створює програму з історії України для середніх шкіл, з іншого — ми розглядаємо окремі доленосні факти з історії України, щоб надати їм всебічну оцінку. Це питання Голодомору, терору 1937—1938 років, Другої світової війни, розкуркулення, визвольних змагань 1917—1920 років, козаччини. Це доленосні віхи в історії України: ми хочемо дуже докладно й об’єктивно, логічно з’ясувати їхню історичну і суспільно-політичну сутність. Вони були надзвичайно сфальсифіковані, деформовані в історіографії Радянського Союзу.

Відбулося вже чотири засідання групи Наталії Яковенко, а п’яте буде підбиття підсумків щодо створення програми для середньої школи. Ми писатимемо історію України в контексті історії Європи, Заходу і Сходу, як доленосні події віддзеркалюються в Україні. Хоч як це дивно, час повстань в Україні збігається з часом повстань в інших державах Європи, що також були поневолені. Вибухи суспільної свідомості й активності періодично майже водночас відбуваються в різних місцях Земної кулі.

Характерна особливість цієї історії полягатиме в тому, що це буде не лише історія боротьби українського етносу за утвердження національної Української держави, а історія життя українського народу впродовж віків у контексті світової цивілізації.

— *Деякі історики вважають, що вузький погляд на історію неправильний. Вони стверджують, що має існувати кілька метанаративів, які віддзеркалювали б різні підходи і погляди.*

— Історична наука повинна будуватися на певних, передусім загальнолюдських принципах: земля народжує етнос, певну національну групу. Навіть там, де майже знищено цілі народи, з часом вони відроджуються.

Те саме відбувається в Україні. Більш нищеної нації, ніж українська в останні часи модерної історії, знайти не можемо. Та наша нація зараз бурхливо відроджується. Однак історія нашого етносу була абсолютно деформована. Усіх, хто боровся за незалежність України, зображали лише в негативних тонах: це вороги, злочинці, агенти тощо. І ніхто не казав, що це люди, які мали право на власну державу.

— *Переважно цей негатив нав’язувала радянська пропаганда.*

— Радянський Союз був державою нелогічною, яка спиралася на ненаукові принципи, зокрема, ненаукові принципи походження доданої вартості, ненаукові принципи можливості побудови комунізму в окремо взятій країні, ненаукові принципи можливості оптимізувати управління державою, у якій на-

Про консолідацію українського суспільства на основі національної пам’яті, про те, як створюється новий підручник з історії України для середніх шкіл, а також про потребу передання архівів спецслужб до УІНП — у розмові з академіком НАНУ, головою Українського інституту національної пам’яті Ігорем ЮХНОВСЬКИМ.

ціоналізовано засоби виробництва. Отже, Радянський Союз був утопічною державою.

— *Нині мало уваги звертають на період кінця 1980-х — часів, коли В’ячеслав Чорновіл, брати Горині й інші дисиденти здійснили фактично інтелектуальний пошук з відродження української нації. Інше, на що мало звертають увагу, — економічна історія України. Здається, це те, що могло б об’єднати українців.*

— Коли розглядали Голодомор і нашу історію 1920—30-х років, ми переконалися в існуванні трьох напрямів у радянському державотворенні. По-перше, напрям управління — економічно-політичний. По-друге, напрям національно-визвольних рухів. І, по-третє, напрям, хоч як це дивно, апарату поневолення — ДПУ, НКВС — спеціально створеного апарату, який мав юридичні права з точки зору своєї діяльності. За найменшого послаблення першого і третього напрямів посилювався другий, національний. Оскільки держава була утопічною, щоб впровадити її принципи, потрібний був постійний терор, а для нього — постійні витрати енергії. Її врешті-решт не вистачало, терор зменшувався. У результаті можливість розвитку національного руху зростала.

Наприкінці 1980-х, коли видно було, що Радянський Союз розпадається, національно-визвольні рухи набули найбільшого розвитку.

Але проблема полягає в тому, що нижня — спокійна верства на-

селення, яка складалася з партійних і з непартійних кадрів, зі спеціалістів різних галузей господарства, — теж ставала національно свідомою. На виробництві визріла національно свідомою інтелігенція, яка дуже обережно поводитися за радянського часу — часу несвободи. Обидві верстви наприкінці 1980-х об’єднувались.

— *Розкажіть, будь ласка, про роботу Інституту, який Ви очолюєте. Якою бачите його мету, які основні завдання перед ним?*

— Основне завдання Інституту національної пам’яті — це консолідація українського суспільства на основі національної пам’яті, формування національних основ суспільства. Це передусім.

Те, що ми зараз зробили, — осмислення історії Другої світової війни, формування програми історії для середніх шкіл — основні підвалини того, над чим у майбутньому працюватиме Інститут.

Безумовно, УІНП розглядатиме можливі шляхи розвитку держави, різні етапи історії. Слід дати історичну оцінку, щоб суспільство більше дізналося про всі злочини комуністичної системи.

— *Чи можете назвати проблеми в роботі Українського інституту національної пам’яті? Можливо, з переданням архівів, які досі в СБУ та інших службах?*

— Те, що зараз робить СБУ, — дуже корисна справа. Завдяки тому, що архівний відділ СБУ має зараз діяльного керівника — пана В’ятровича, ця установа стала активно в розкритті й систематизації, а також комплектації й наданні різноманітних документів, які є в її розпорядженні.

Архівні документи СБУ, інших служб, наприклад, Служби зовнішньої розвідки, МВС, Міністерства оборони, які нам дісталися від Радянського Союзу, — все це має перейти до УІНП. Він — єдиний скарбник, обробник і має належно трактувати ці документи.

Крім того, Інститут має бути задіяний Верховною Радою України з точки зору кваліфікації й оцінки соціальної вартості кандидатів, яких обирають на високі посади в державі. Держава має чітко знати, хто нею керує і хто може керувати.

Спілкувався
Богдан ОЛЕКСЮК

ВИБОРИ 3-ПІД ПОЛИ

Петро АНТОНЕНКО

Недовго депутати парламенту відпочивали від народу, а він від них. Скандально закрити 16 липня чергову четверту сесію, вже через вісім днів зібралися на позачергову. Законодавство таке передбачає.

Тож фракція БЮТ, зібравши 150 потрібних підписів депутатів, добилася проведення сесії. Правда, в разі її проведення повинні бути заздалегідь вказані питання, задля яких екстрено збирається парламент. Так вимагає закон. Але чи звикати не звикати на нього тим, хто закони пише? І знову розгорілися баталії: що ж розглядати? Врешті проголосували кілька законопроектів і розійшлися продовжувати півторамісячну відпустку.

Враження, що основне, задля чого скликали екстрену сесію, — “проштовхнути” зміни в законодавстві про вибори Президента. Решта — не варте уваги: підтримка банків, закон щодо Конституційного суду. Не вдалося ухвалити постанову про підтримку аграрного сектору. Село потерпить, воно звикло терпіти. Не взялися затвердити законопроект про збільшення мінімальних зарплат і прожиткового мінімуму, через який регіони блокували трибуну. Тепер фракція регіоналів піддалася на вмовляння БЮТ і не стала наполягати на ухваленні закону, на виконання якого уряду невідомо де шукати кошти. Але вибори...

У другому читанні на позачерговій сесії було ухвалено законопроект, який похапцем розглядали 1 червня.

Законопроект, який “проштовхували” спільно БЮТ і Партія регіонів, дуже скидався на чергову спробу таки поділити владу на двох. Стільки в ньому недемократичних положень, на які вказували політологи, експерти, громадськість! Це формування виборчих комісій лише з осіб, що мешкають у даному виборчому окрузі. Скорочено термін оскарження результатів виборів до двох днів. Недопущення на голосування спостерігачів від громадських організацій. Дракнівські положення для засобів інформації з висвітлення виборчої кампанії, через які газету дуже просто закрити, прийняти, до кінця виборів. Право Центрвиборчкому просто зняти небажаного кандидата в Президенти з виборів майже без права оскарження. Надання права оскарження виборчих порушень лише одному з київських судів без права подальшої апеляції. Заборона в день виборів звертатися зі скаргами на порушення закону до Центрвиборчкому (нехай порушують!). Значне обмеження перевірки законності діяльності виборчих комісій. Тобто ті сотні й тисячі порушень, які й на минулих виборах залишилися майже безкарними, тепер пропонують просто залишити без реагування.

Це далеко не все з того типу тоталітарних виборів, які пропонують суспільству. Невипадково все робили похапцем. Невипадково на законопроект було подано понад 400 поправок. Але всі їх просто не було можливості врахувати. Але закон проголосовано. Тепер голова Верховної Ради Литвин і ЦВК прогностують колізії.

Речниця Президента України заявила, що Віктор Ющенко накладе вето на законопроект. У відповідь пролунали запевнення, що вето буде подолано, і навіть не у вересні, а на новій сесії, а на черговій позачерговій. Що ж, імовірно. Під час голосування 24 липня законопроект набрав 316 голосів, а для подолання вето вистачить 300. Тож обиратимемо...

Віра ВОВК (СЕЛЯНСЬКА)

Видавництво “Смолоскип” обдарувало українську культуру епохальним виданням двотомника Григорія Кочура “Література та переклад”.

Григорій Кочур відомий як феноменальний знавець багатьох мов, енциклопедичним знанням літератур багатьох країн з усіма подорожницями в їхньому розвитку. Його есеї, критичні статті, коментарі читаєш як цікавий роман, повний прецизійних і часто несподіваних спостережень та доброзичливого гумору. Автор нікого не перехваляє, справедливо оцінює всі нові здобутки на полиці, а часто з відомих причин під полицями книгарень, ретельно розглядаючи кожний переклад і його вартість.

Одразу впадає в очі, що це незвичайна безпретензійність геніального автора, який скромно ставить себе в тіні Миколи Зерова й Максима Рильського, віддаючи учителям перше місце перекладачів світової літератури. Від тих великих майстрів слова Григорій Кочур перейняв любов до плинності перекладу, до його майже суворой простоти, відкидаючи всякі особисті втручання перекладача з його “кучерявістю”, яку делікатно закидає тут і там.

Перепаало також Ігореві Костецькому, якого автор дуже поважав, зазначивши, що його ремарки — “бунт навколішках”.

Читач усміхнеться, прочитавши деякі пасажи Кочурових зауважень.

ЗАПОВІТ МАЙСТРА

Марія й Андрій Кочури з Вірою Вовк

Хай прикладом стане рима до слова “листя” в перекладі Костецького “Осіньної пісні” Верлена, де ліричний герой “хилиться охвістям”. Коментар Кочура: “Досі вважалось, що він з породини безхвостих, отже й “охвістя” проти доброго смаку, що мусить іти в парі з талантом і сміливістю”.

Григорій Кочур не схвалює “балакучості” в перекладах, наприклад,

Владислава Сорокомаї, який воліє вживати власні й набагато ширші розміри вірша замість того, щоб дотримуватися розмірів оригіналу, чим викривлює його характеристику.

Небезпекою стає й надмірне скорочення якогось пасажа, що нагадує скоромовку й доводить радше до сміху, ніж до подиву. Як приклад автор наводить переклад Т. Бохен-

ського. Ідеться про вірш “У теплі дні збирання винограду” М. Рильського, де “світі щодня лампаду Кіпріді добрій” перекладено як “щодня жмені квітів і дим Кіпріді” — так, начебто лікар, що після огляду хворого, нашкрябавши рецепт і йдучи мити руки, недбало кидає: “Тричі на день порошки, увечері компрес”.

Автор вимагає якнайщільнішого зв’язку з оригіналом — і в думці, і в образі й формі вірша. Всілякі відхилення він відкидає як перешкоди перенесення в ауру оригіналу, недбалість, а то й зневагу до автора. Переклад має передати повний образ твору, всі його пахощі й прянощі, всю неповторність.

А чого найбільше вимагає Г. Кочур від тексту переклада — це любові до рідної мови. Він дбайливо перечитував кожний текст. Ось, наприклад, у коментарі С. Крижанівського до “Неокласичного маршу” є така ремарка: “Навіть у часи найбільшого захоплення неокласицизмом він (Рильський) не вкладався повністю в її теоретичний постулат”. Григорій Кочур лаконічно зауважує: “Залишим на сумлінні коментатора оце жіноче “її”, застосованого до неокласицизму, іменника виразно чоловічого роду”.

Таких прикладів у книжці багато. Тож перекладач мусить поширювати свої знання української лексики й бездоганно володіти граматику рідної мови, скромно ховаючи власну особу за ділом. У цьому глибокий заповіт майстра Григорія Кочура.

СИМОН ПЕТЛЮРА — В ООН

Григорій ЗАСЛАВЕЦЬ,
м. Чернівці

З нагоди 130-річчя з дня народження видатного українського державного, громадсько-політичного й військового діяча, публіциста і журналіста Симона Петлюри співробітники інформаційно-бібліографічного відділу Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. Івасюка розгорнули книжково-ілюстративну виставку “Симон Петлюра — визначна постать в історії України”.

На її стендах — понад 60 примірників видань, присвячених життєвому шляху С. Петлюри. Здебільшого ці книжки було видано у 60—70 роках минулого століття у видавництвах української діаспори Канади, США, Франції й подаровано Чернівецькій бібліотеці за роки незалежності України. Відвідувачі мають змогу ознайомитися з численними публікаціями про С. Петлюру в журналах діаспори “Сучасність” і “Визвольний шлях”.

Окремим розділом представлено публікації й дослідження життєвого шляху С. Петлюри в сучасній українській періодиці.

Родзинкою виставки стали книжки викладача Буковинського університету Наталії Мironюк і головного редактора західноукраїнського тижневика “Ва-Банк”, лауреата премії імені І. Франка Дмитра Мironюка. Вісім років знадобилося доньці й батькові, щоб дослідити й висвітлити не досліджену раніше грань діяльності голови Директорії, будівничого українського війська як теоретика і практика української журналістики. За цей час у світ вийшло п’ять книжок. 2006-го книжку “Симон Петлюра — редактор “Тризуба” Дмитро Мironюк презентував у Посольстві України в Парижі. За книжку “Слово Симона Петлюри” Д. Мironюкові 2008 року було присуджено Всеукраїнську премію імені І. Франка.

У переддень 130-ої річниці з дня народження Симона Петлюри в Чернівецькому видавничому домі “Букрек” побачила світ книжка “Симон Петлюра — редактор, журналіст, публіцист”. Нею зацікавилися науковці й дипломати — представники української діаспори в США, які запросили авторів, представників видавництва, а також облдержадміністрації, яка надала кошти для друкування, приїхати найближчим часом до Нью-Йорка для презентації книжки в штаб-квартирі ООН.

Унікальність цієї книжки в тому, що вона не має аналогів ні в Україні, ні за кордоном. Це понад 400 сторінок, де йдеться про кожну газету і журнал, які протягом життя заснував С. Петлюра. Це розповідь про більш як 20 видань, у яких він друкувався.

Проживши 47 років, С. Петлюра половину з них присвятив журналістиці. Саме у Нью-Йорку, де чекають на буковинських дослідників, 1956 року було видано перший том статей, листів, документів Симона Петлюри. Лише через чверть століття і знову в Нью-Йорку побачив світ другий том Петлюряни.

Отож презентація книжки “Симон Петлюра — редактор, журналіст, публіцист” у США дасть змогу буковинським дослідникам життєвого шляху С. Петлюри поспілкуватися з американськими колегами, отримати нові матеріали про його багатогранну політичну й журналістську діяльність.

Євген БАРАН,
м. Івано-Франківськ

Є літературні жанри, осягання яких свідчить про подолання автором вершин, що засвідчують його майстерність оволодіння ремеслом. Жанр сонета — цьому підтвердження. Тут замало таланту, замало натхнення. Цей жанр вимагає копійки роботи над словом і формою. Оволодівши ним, поет не просто осягає класичну форму, він перетворюється на автора, якому підвладні поетичні стихії, й автор чується у них не переляканим подорожником, а справжнім мольфаром поетичного духу.

Читання сонетів вимагає певних правил. Одне з найголовніших — внутрішня зосередженість і знання особливостей жанру. Зопалу тут нічого не сприймеш. Потрібен особливий настрій внутрішнього урочистого

МОЛЬФАР ПОЕТИЧНОГО ДУХУ

читання, схожого до читання молитви. Недаремно Нестор Чир, автор збірки сонетів “Акорди срібної печалі”, для найліпшого вираження громадянських, патріотичних почуттів і думок обрав форму молитви: вінок сонетів “Молитва за Україну”.

У кожному з розділів збірки знаходжу сонети, у яких форма, зміст і авторська почуттєвість гармонійні. Такі прориви завжди є у талановитих авторів, а з появою цієї книжки будь-які сумніви про поетичну майстерність Нестора Чира несуттєві.

Ось маленькі авторські шедеври, без яких мій світ читача був би неповним і збіднілим: “А світ затих, неначе перед лихом”; “Не скигли, Доле, і не голоси”; “Сонет про сонет”; “Сокровенне”, “Стою біля від-

критого вікна”; “Мої літа, немов сніги шовкові...”; “Осіnnий грім”.

Думаю, що кожен із читачів знайде свою “апостольську” добірку, що свідчить про Нестора Чира як автора, суголосного настроєві й відчуттям конкретної людини. А це означає, що Нестор Чир, як справжній поет, — *інтимний* автор, що вміє і може говорити з кожним його мовою й інтонацією.

Цей світлоносний досвід унікальний у час суспільної й індивідуальної вахканиї, яку переживаємо. Уміння опиратися роз’їдаючому душу хаосові, вміння пересилити себе і дошукатися в собі світлості й чистоти, навіть якщо вони пригнічені обставинами, а життя змушує тебе кривити душею і думками, — це бути внутрішньо силь-

ним і мужнім, залишаючи майбутнім поколінням найкращу частину свого “Я”, не спляжжену і не збаналізовану вічною боротьбою за життя і вічним компромісом із життєвою ситуацією, коли ти повинен бути “мудрим, яко голуби, і хитрим, яко змії”, аби людська спільнота не викинула тебе на узбіччя...

“Акорди срібної печалі” Нестора Чира — найяскравіший і найзріліший індивідуальний прорив у світ поетичного слова в часи розгубленості індивідуальності відповідальності перед світом і за світ, у якому живемо. Уже цим книжка сонетів Нестора Чира засвідчує індивідуальну перемогу людини в її боротьбі за себе і в собі, вічним бажанням осягати канонізувати любов як єдину зброю у боротьбі за людську гідність.

КНИЖКА У ДОРОЗІ ДО ВАС

Олег ОЛЕКСЮК,
член НСПУ, м. Херсон

Маленькі шанувальники поезії, вимогливі дідуся й бабусі, педагоги й вихователі Південної України отримали книжку Володимира Середи “В гостях у дідуся і бабусі”. Це передусім навчально-виховне видання з оригінальними сюжетами, які підказало авторові саме життя.

Семантика поезії відповідає вимогам часу. В творах домінує ідея виховання чемного, працьовитого, широкосердного патріота Соборної України, який відкрив для себе світ, шукає власне місце в ньому. Так, твори “Лікар”, “Фермер”, “Шахіст”, “Херсонські кавуни”, “Моряк” виконують пізнавальну, ознайомчо-виховну функцію з професійними заняттями, що нині вкрай потрібно в роботі вихователів і викладачів дошкільних навчальних закладів і шкіл.

Оригінальні, дотепні віршовані замальовки “Поздравлик”, “Онука”, “Відлуння”, “Доля хмаринки”, “Осіnnий вітер” та “В гостях у дідуся і бабусі” виправдовують очікування читачів.

Книжка, що видрукувана п’ятитисячним накладом у Херсонській філії Видавничого центру “Просвіта”, вже з’явилася у крамницях і потрапила до рук маленьких читачів.

Лідія РИБЕНКО,
голова Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України

Чомусь згадався Райкін в піджаку, наче знятому з опудала. Він бігав в ательє шукати винних. Виявилося, усі сумлінно зробили свою справу — і ті, що строчили, і ті, що рукави пришивали, і ті, що коміри приладнали, а особливо ті, що гудзики пришивали. “Претензії до гудзиків є?” — спитали скаржника. “Нема”, — розгублено мовив той, бо гудзики й справді було пришито надійно.

Чи не так само безрезультатно шукати винних серед тих, хто не підтримував на недавній (липневій) сесії Рівненської обласної ради клопотання рівненських письменників про надання додаткових коштів для книговидавання на 2009 рік?

“А чому винних?” — почали мене долати сумніви, навіяні нашими реаліями. Бо й справді: чого нам, місцевим літераторам, ще треба? Адже на початку року з обласного бюджету на книговидавання надано 50

ПАТРІОТИЗМ ПО-РІВНЕНСЬКИ

тисяч гривень, з них 33 тисячі членам Спілки письменників. Хіба це замало?.. Ну то й що, що за ці кошти не більш як 3—4 найменування книжок можна видати, а у списку, поданому на розгляд координаційної ради, — понад два десятки рукописів? Ну то й що, що в сусідніх областях Програму підтримки книговидавання не те що не скорочують, а навпаки — рік у рік надають дедалі більше коштів? Ну і що, що волиняни не ймуть нам віри, кажуть, ми нулі погубили, бо ж у Волинській області це число тризначне — 650 тисяч гривень?.. Ну і що, що на цій сесії розподіляли понад десять мільйонів, які з’явилися в результаті перевиконання бюджету? Ну і що, що Президент України Віктор Ющенко Указом зобов’язав 2009 року підтримувати українську книжку на рівні, не нижчому від торішнього?

Ці всі закиди легко змиваються, як замки з піску морською хвилею, кількома аргументами.

Аргумент перший: криза. І все. Ще питання будуть? Якщо ж раптом такі з’являться, то ось вам відповідь: надворі ХХІ століття, якщо ви, писателі, цього ще не помітили, — століття глобалізації й маскультури. А це означає, що кому вони, ваші книжки, потрібні?! Навіщо напружуватися, вчитуючись у текст, якщо є рухома картинка на екрані?.. І що там ваша поезія чи серйозна проза, в якій і сороміцьке словечко не проскочить — нецікаво це народу, а треба ж під нього підлаштовуватися, а не його до якоїсь там культури підтягувати, чи не так?..

...Отож, браття-патріоти, винних немає. Гудзики пришиті міцно — на українській книжці. Пак цвяхи забито в труну.

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
м. Львів
Фото автора

ПОЕТ І ЙОГО МІСТО

Поет полюбив це місто зі студентських літ. Він вдивлявся в обличчя міста і відчував його шляхетну душу, що прагнула розуміння і підтримки. Поет зачудовано вдихав аромати міста в різні пори року, милувався довершеною красою кольорів і гармонією будинків і веж, брам і дивовижних двориків. Це було його місто, бо воно теж полюбило поета одразу — з його першого закоханого погляду і рвйного молодого пристрасного слова, наповненого ніжністю і таємничістю.

Поет і його місто... Звичайно, це Львів, а його поетом став Ігор Калинець, який першою книжкою “Вогонь Купала” 1966 року заявив про себе голосно і впевнено, отримавши від критики схвальні відгуки.

До Калинця “Пробуджена Муза” прийшла в образі “дівчинки в полотняній сорочці” з картини О. Новаківського “Пробудження”. І це було справжнє духовне пробудження у 60-ті роки свідомої української інтелігенції, яка прагнула змін. Тож

*Воскресали давні ікони,
що спали в павутинному
морозі довгими
віками.*

*І зникала з їх лику байдужість,
і полились
благословенням
їх очі...*

Як поет-шістдесятник Ігор Калинець зростав на народних українських традиціях, переймався проблемами України разом з однодумцями, брав участь у правозахисних акціях, маючи мужню громадянську позицію. Тож після першої книжки видавництва відхилили його рукописи через те, що вони були “надто українськими”.

Поет вдається до самвидаву, його твори виходять у вільному світі, тож за це і за громадянську непокору він був репресований. Влітку 1972 р. услід за дружиною Іриною Калинець його заарештували і засудили до шести років суворого режиму в таборах і трьох років заслання, які він відбував на Північному Уралі й Забайкаллі. До Львова повернувся 1981 року, і як пише сам, “я замовк як поет і тепер я — імпресаріо колишнього поета”.

Ігор Калинець — автор 17 збірок, які увійшли у дві книжки “Пробуджена Муза” (1962—1972) і “Невольничча Муза” (1973—1981). Його поетичний світ — це океан надзвичайно цікавих метафор, порівнянь, узагальнень, роздумів на мистецькі теми, присвяти друзям, експерименти зі словом, традиції й глибокий філософський зміст. Бо такий він, справжній поет, завжди

непередбачуваний, оригінальний, емоційний і шляхетний.

В автобіографії Ігор пише: “1991 рік знаковий для мене: вийшли друком чотири книжки: “Тринадцять алогій” (Київ), “Книжечка для Дзвінки” (Київ), “Пробуджена Муза” (Варшава), “Невольничча Муза” (Балтимор—Торонто), з’явилося чимало журнальних публікацій, а за кордоном — перекладів. На початку 1992 року отримав дві поважні премії: громадську — ім. Василя Стуса, Державну — ім. Тараса Шевченка, до того ж, 1978 р. я був нагороджений премією ім. Івана Франка, що присуджується на еміграції (Чикаго); десь у 70-х був прийнятий до ПЕН-клубу. Восени 1992 р. прозвучала у Львові кантата-симфонія композитора Віктора Камінського на мої слова “Україна. Хресна дорога”. Пригадала собі про моє існування і критика в Україні”.

І хоч нині з-під його пера не вихлопуються на папір вірші, Ігор Калинець за способом життя залишився поетом.

Він вибирає в себе все нове, що відбувається нині у світі й у Львові, схвалює чи засуджує. Він не буває ні до чого байдужим. Його цікавлять львівські мистецькі та літературні акції, на яких він завжди бажаний гість. І львів’яни знають: якщо на заході був Калинець, отже, це справді подія в мистецькому житті.

Ігор Калинець, якщо просять його допомоги, завжди підтримує. До його слів дослухаються і влада, і громадськість. Пам’ятаю, кілька

років тому були проблеми з приміщенням в “Української книгарні”, де директором — сподвижником української книги Ольгою Огризлом. Поет став на захист книгарні. Нині це одна з найкращих книгарень у Львові, що пропагує українську книжку.

Поет багато читає сучасної літератури, щодо всього має власну думку. Пам’ятаю, як у дружньому колі він високо оцінив творчий доробок Віри Вовк, а згодом вона отримала Шевченківську премію.

Ігор Калинець дивується тим молодим авторам, які прагнуть дешевої слави, женуться за модою, пишуть поверхово, вживаючи нецензурну лексику, щоб привабити невібагливого читача.

Сам поет намагається своїм словом і авторитетом вплинути на сучасну молоду поезію. Маю на увазі Всеукраїнський конкурс ім. Б. І. Антонича “Привітання життя”, який триває вже 15 років, його лауреатами стали майже півсотні молодих літераторів. Як голова журі конкурсу Ігор Калинець завжди зацікавлено читає поезію молодих, бо прагне знайти серед десятків рукописів найцікавіше, небуденне. Маю право це стверджувати, бо

теж входжу до журі конкурсу і тішуся разом з усіма успіхами молодих.

До речі, того дня, коли Ігореві Калинцю виповнилося 70 років, відбулося нагородження лауреатів конкурсу. Приємний збіг у часі, але доречний, бо з поезією Антонича у Калинця пов’язано багато. Це його улюблений поет і вчитель протягом цілого життя. Ірина й Ігор Калинці віднайшли його могилу на Янівському цвинтарі у Львові, а нині поет дбає, щоб молодь теж полюбила і зрозуміла Антонича, 100-річчя з дня народження якого відзначатимемо восени цього року.

На святі нагородження лауреатів конкурсу директор видавництва “Каменяр” Дмитро Сапіга привітав голову журі Ігоря Калинця з ювілеєм.

Схвилюваний, з оберемком вишневих троянд, стояв Шевченківський лауреат на сцені Львівського

палацу мистецтв, згадував свої молоді літа, а потім звернувся до курсантів: “У наш час писати поезію не завжди хочеться, бо життя прагматичне. А той, хто пише, — з іншої планети. Добрих поетів, які мають власне бачення світу і знають, що їм потрібно, небагато. Переможці виокремлюються, вони мають відвагу показати себе, своє “я” у слові.”

Ім’я Богдана Ігоря Антонича зобов’язує. Це висока планка в літературі. Вірю, що всі відзначені ста-

нуть відомими в українській поезії. Прагну 5 жовтня в цьому залі зібрати усіх лауреатів конкурсу Антонича, бо це гідні люди, поети, яких уже знають в Україні”.

Невдовзі Ігор Калинець в актовому залі НУ “Львівська політехніка” презентував книжку “Поезія” (Бібліотека Шевченківського комітету) і казку “Данка і Крак”. Ці книжки побачили світ у видавництві “Піраміда”. Бібліотекам буде потрібний “Бібліографічний покажчик”, який молодим філологам допомогла укласти Ігорева однокурсниця науковець Луїза Ільницька. Вийшла також у видавництві “Світ дитини” збірка патріотичних пісень “Розкошуймо у рідній пісні” з нагоди 100-річчя з дня народження С. Бандери. Вступне слово до неї написав Ігор Калинець.

У залі — понад 200 львів’ян, шанувальників таланту поета, його рідні, близькі, друзі, творча інтелігенція міста, представники влади.

Несподіванкою для самого Ігоря Калинця були подарунки скульпторів Марії Качмар-Савки і Ярослава Мотики — скульптурні погруддя молодого поета, який випромінює світло і добро.

Поет на тлі картин Ореста Скопа “Мамаї” читає вірші зі збірки “Міт про козака Мамая”.

Потім ювіляр розповів про історію створення казки “Данка і Крак”. Ідею підказала його хрещениця Богданка Неборак, яка маленькою розповідала, що до неї прилітає птах і вона з ним розмовляє. Першу книжку з рук казкаря отримала героїня казки-повісті Богданка Неборак.

Ігор Калинець за останні роки видав десятки цікавих книжок для дітей. Поетичні й прозові твори увійшли до двотомника “Пісенники та віршики зі Львова” і “Казки зі Львова” (видавництво “Сполом”). Повість-казку “Данка і Крак” поет вважає найважливішою.

Маленькі діти і школярі люблять казкаря. У бібліотеках, у школах Ігор Калинець зустрічається з юними читачами. А ще зі студентами Львівського педколеджу, які вивчають його творчість за програмою “Письменники рідного краю”.

Присутні на презентації мали змогу подивитись уривок з документального фільму “Три Музи І. Калинця”. Частина 1. “Пробуджена Муза”.

Потішили присутніх прекрасним співом артистка Наталка Половинка і композитор Михайло Мануляк, які виконали пісні до слова поета.

Голова обласної ради Мирослав Сенік вручив Ігореві Калинцю відзнаку обласної ради і повідомив, що Президент України Віктор Ющенко підписав Указ про нагородження поета орденом Свободи.

МАГЕЛЛАН СУЧАСНОСТІ

Юліана БАБКОВА,
м. Одеса

Великому кораблю — велике плавання. Особливо якщо цей корабель цілеспрямовано і чітко прокладає шлях на карті сучасності, розшукуючи загадковий острів, де, за легендами, сховані казкові скарби.

“Я сам пройшов крізь себе”, — запевняє Павло Михайлович Мовчан — відома людина, член Національної спілки письменників України, лауреат Шевченківської премії, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Павло Мовчан народився 13 липня 1939 року в селі Великі Вільшанці на Київщині. 1992 року отримав Державну премію за збірки поезій “Материк” та “Осереддя”, але його човен не зупинився. Пройшовши морем

Думки про виставку “Я сам пройшов крізь себе”, присвячену 70-річчю Павла Мовчана, що експонується у фундаментальній залі бібліотеки колеги Павла Ґалаґана — Національного музею літератури України.

поезії (збірки “Календар”, “Світло”, “Сіль”), Павло Мовчан — яскравий публіцист — написав книгу роздумів “Витоки”, есе та літературно-критичні статті (“Ключ розуміння”). Не оминув він і заморських країв, майстерно переклавши поезії туркменською, азербайджанською, грузинською, болгарською та іншими мовами.

Кинув якір і біля глибинної ріки творчості Т. Шевченка; не проплив повз інші фрегати, написавши передмови до книжок Степана Сапеляка, Євгена Білоусова, “Славетні імена України”, М. Мартінайтіса, “Український портрет XVI—XVIII ст.” тощо.

І нині, у свої вершинні літа, перейшовши “крізь себе”, письменник не змінив вітрил надії — він упевнено прямує до осереддя духовного материка Україна, що завжди на обрії.

“Ставте перед собою велику мету — важче буде схибити”, — ім’я мудреця вже призабуте, але слова істинні залишилися. Справді, кожен з нас прямує до себе, щоб здобути гармонію і спокій, знайти своє “Я”. І несуттєво яким транспортом подорожувати: човном через океан, на велосипеді чи повітряній кулі, все одно в кінці шляхів чекає найвища нагорода — відкриття світу, себе і тих, хто

Фото Коені Гладішевої

дарує нам щастя бути поруч.

Митець прямує до витоків життя, він — у неспокійному пошуку золотих ключів розуміння себе і світу, календар його долі позначений доленосними подіями.

У ювілейний рік Павла Михайловича побажаймо йому здійснення задумів, нестихаючої творчої енергії, незгасаючого здоров’я, твердості віри та сили в розбудові України.

Національна презентаційно-рейтингова програма “Діловий імідж України. Національні досягнення” представляє номінанта золотої відзнаки “Визнання року–2009” — **Центр творчості дітей та юнацтва “Шевченківець”**. Це один із найкращих закладів позашкільної освіти Києва, який було засновано 1937 року. Освітній заклад проводить велику виховну й організаційну роботу серед підростаючого покоління. У 174 гуртках, секціях, студіях, об’єднаннях, клубах і творчих колективах отримують високу професійну підготовку 3 466 вихованців від трьох до вісімнадцяти років.

Гордість Центру — педагогічні кадри. Це 79 висококваліфікованих фахівців, серед яких 15 відмінників освіти України, чотири майстри спорту СРСР, майстер спорту міжнародного класу. У Центрі створено всі умови для ефективного виховного процесу. Дитячі творчі об’єднання поділено на дванадцять структурних підрозділів — творчих лабораторій.

На базі дитячого народного спортивно-танцювального ансамблю “Пульс” працює Лабораторія виховання всебічно розвинутої особистості засобами творчого колективу.

ЗАКОХАНІ У НЕПОВТОРНИЙ СВІТ ДИТИНСТВА

Із задоволенням займаються діти в Лабораторії образотворчого декоративно-вжиткового мистецтва та народних ремесел. Лабораторія вокально-сценічного мистецтва навчає вокально-хорових, хореографічних навичок, тут діти опановують акторську майстерність.

Вихованці Центру зміцнюють зв’язок із майбутньою професією, навчаючись у Лабораторії сучасної економічної освіти і допрофесійної підготовки.

Пізнають чарівний світ природи, вивчають історію краю, українські традиції, звичаї, обряди в Лабораторії українознавства, еколого-краєзнавчої й туристичної роботи.

Лабораторія технічної творчості готує молодь до науково-технічної діяльності.

Формуванням особистості дитини на основі загальнолюдської моралі, українських традицій займається Лабораторія державно-правової культури та творчості.

Лабораторія гуманітарних програм та наукових досліджень сприяє формуванню системи загальнолюдських і суспільно-політичних поглядів учнів.

Естетичне й емоційне чуття виховує Лабораторія естетики побуту.

Культурно-масові заходи організовує Лабораторія організаційно-масової роботи.

Розвиває логічне мислення, пам’ять, інтелектуальні здібності, культуру спілкування Лабораторія психолого-педагогічних та інформаційних технологій.

Завдяки директорів Центру творчості дітей та юнацтва “Шевченківець” Ірині Мосяковій заклад створює чудові умови для навчання і відпочинку.

Івано-Франківський обласний дитячий санаторій “Ясень” імені митрополита Андрея Шептицького, номінант почесної відзнаки “Національне визнання”, розташований у мальовничому куточку Карпатських гір, поруч з найчистішою річкою Європи Лімницею.

Упродовж року в санаторії лікуються, оздоровлюються та відпочивають діти з усіх регіонів України. Чисте гірське повітря, джерельна вода, чудові краєвиди сприяють здоров’ю і гарному настрою кожної дитини. А найбільше — увага й турбота досвідченого і висококваліфікованого медичного колективу: кардіоревматологів, гастроентерологів, стоматологів, педіатрів-терапевтів, які докладають зусиль, щоб діти якомога швидше забули про негаразди зі здоров’ям.

У колективі “Ясень” немає байдужих. Очолює колектив професіонал, людина уважна і чуйна, відмінник народної освіти України, лікар-педіатр Зіновій Васильків.

До послуг маленьких відпочивальників — добре облаштовані спальні й навчальні корпуси, чудово упорядкована територія.

У “Ясені” лікують не лише традиційними медичними засобами. Лікує сама атмосфера, природа, яка дарує здоров’я і наснагу.

У санаторії працює багато гуртків: “Умилі руки”, “Чарівна соломка”, “Своїми руками”, у яких діти навчаються багатьох корисних справ (малювання, випилювання) і створюють навколо себе чарівний світ дитинства. Є бібліотека з читальним залом, комп’ютерний клас. На першому поверсі санаторію — капличка “Прийдіть до мене всі”.

З ініціативи головного лікаря працівники лікувального закладу створили музей просто неба, де хлопчиків і дівчаток зустрічають казкові герої.

У санаторії організовують експресні заповідними зонами Івано-Франківщини, на найвищу гору Карпат Говерлу, до музею І. Вагилевича, туристичні зимові походи на лижах в урочища “Сумарин”, “Чербул”, спортивні змагання, вечори “Наші обереги”, “Вечорниці”,

“Шануй батька й неньку”, “Заспіваймо — затанцюймо”.

До санаторію “Ясень” приїзять актори, естрадні співаки, письменники, спортсмени.

Діти, які хоч раз тут побували, хочуть прийти сюди знову.

Зіновій Васильків належить до організаторів Народного руху на Прикарпатті, депутат Івано-Франківської обласної ради. Та головне його покликання — оздоровниця, якою він керує. Значну підтримку головному лікарю санаторію у всіх його добрих справах і починаннях надають голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації Микола Палійчук, голова Івано-Франківської обласної ради Ігор Олійник, начальник Головного управління охорони здоров’я Любомир Малофій, голова Рожнятівської районної державної адміністрації Роман Новицький. Безперечно, найголовніша опора — згуртований і надійний колектив.

Зіновія Володимировича діти називають чарівником. Завдяки його невсипущій енергії санаторій став казковим дивосвітом, де панує доброзичливість, тепло і спокій. Діти і є змістом усієї його діяльності як лікаря, громадського діяча. Здоров’я дітей — це здоров’я нації, майбутнє України, що потребує уваги і турботи.

Гуртківці Центру творчості дітей та юнацтва “Шевченківець” на сцені

Відпочивати в санаторії “Ясень” цікаво і корисно

Ірина ЧИРКА, екскурсовод Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному

Сьогодні про музейну педагогіку не говорить лише ледачий, але що це, знають одиниці. Адже в Україні така робота ведеться на рівні окремо взятого музею і здебільшого за традиційними напрямками: краєзнавство, казки, гра та іграшки. Усе це свідчить про початковий стан музейної педагогіки в нашій країні.

В Україні, на відміну від США чи країн Європи, немає дитячих музеїв. Для нас може бути корисним досвід Німеччини, де дитячі музеї існують у структурі “дорослих”. Це — чудова ідея, адже у вже створеному музеї можна зробити кімнату чи навіть куточок, де діти почувалися б господарями, могли б займатися творчістю. Відомо, що діти запам’ятовують тільки те, що пройшло кризів їхні руки або викликало яскраві емоції, інша інформація, навіть цікава, через 12 тижнів зникає з їхньої пам’яті.

Саме в музеї дитина може навчатися без примусу, виявляти свої здібності, мислити креативно. Шкода, що шкільні педагоги недостатньо використовують можливості музеїв. Адже створе-

ДИТЯЧИЙ ПРОСТІР У «ДОРОСЛОМУ» МУЗЕЇ

на спільно програма могла б знадобитися й у засвоєнні загальноосвітніх знань.

Досвід краєзнавчого музею міста Нетішина, що на Хмельничині, свідчить про зацікавлення такою формою роботи як музейний урок. Нині працівників цього музею добре знають не лише на Хмельничині, а й у сусідніх областях. Охочих потрапити на такий урок багато, хоч він і не безплатний.

Проте є й окремі вади. Наприклад, під час висвітлення теми “Гончарство — найдавніше ремесло” матеріал можна подати професійніше, а допомогти в цьому може Національний музей-заповідник українського гончарства, що в Опішному. Саме у нашому музеї можна ознайомитись із найбільшою в Україні добіркою видань з проблем гончарства, пізнати питання історії й технології виготовлення посуду тощо.

Те саме можна сказати і про розробку Дніпропетровського історичного музею імені Д. Яворницького “Українська кухня”, де в

контексті заняття розглядається глиняний посуд, пояснюються його назви й застосування.

Роботи з дитячою аудиторією в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному приділяємо багато уваги. Один із напрямків роботи з дітьми — археологічні експедиції, які впродовж 10 років очолює археолог, кандидат історичних наук Анатолій Гейко. Участь у розкопках беруть учні з Полтави, Миргорода, Шишаків. Співробітництво із Шишацькою гімназією триває від початку організації експедиції. Що приваблює дітей у такій роботі? Крім романтики життя у польових умовах, бажання тримати “історію” у власних руках, радість, яку приносять знахідки, усвідомлення власної причетності до справи. Охочих поїхати в експедицію з кожним роком стає дедалі більше.

Дехто з перших учасників таких експедицій обрав професію археолога чи історика.

Упродовж багатьох років наш музей — співорганізатор

дитячих гончарських фестивалів, які проходять у Колегіумі мистецтв в Опішному. Для його учасників є справжнім відкриттям і сам музей, і гончарські скарби, які зберігаються в ньому. Майстер-класи з видатними гончарями Опішного, зустрічі з малювальницями та творчими майстрами допомагають юним митцям краще оволодіти прадавнім ремеслом.

Музей приділяє увагу й молоді, зокрема співпрацює з Харківським інститутом культури. Щороку влітку до нас приїждять на десятиденну практику студенти другого курсу, що здобувають професію культуролога. Окрім екскурсій, музей організовує практичні заняття, під час яких знайомляться з виробничим процесом, пробують створити власний виріб; відвідують давні городища, розташовані в межах Опішного; плідно працюють з літературою в Гончарській книгозбірні. Зібрані матеріали стають основою для курсових, іноді й дипломних робіт.

У музеї є унікальна колекція монументальної садово-паркової керамічної скульптури просто неба. До неї належать неповторні витвори гончарського мистецтва, серед яких і роботи, що втілюють образи казкових і міфічних персонажів. Це дає змогу провести екскурсію у вигляді казки для найменших відвідувачів, які й самі розповідають казки за участю цих героїв.

Для юних відвідувачів після екскурсій проводимо вікторину. Цього року започатковано конкурс “Музей гончарства очима дітей”. Для участі в ньому відвідувачам віком до 16 років запропоновано надсилати малюнки, фото, вірші й розповіді про музей. Це дасть змогу поглянути на наш музей очима дітей і зрозуміти, на що слід звертати увагу під час екскурсій.

Цікаво дітям попрацювати на гончарному крузі, кожен з них хоче відразу ж створити шедевр.

Розвитку дитячої музейної ідеї заважає не тільки статичність багатьох музеїв, а й брак об’єднання, яке координувало б і спрямовувало цей розвиток. Напрацювання вже є, та про них знає обмежене коло музейників. Із часом з’являться нові ідеї, які втілюватимемо в життя. Адже музей, у якому нічого не змінюється, не зацікавить відвідувача вдало.

ОЛЬГА БОГОМОЛЕЦЬ: «ЧОМУ Я ПРОТИ ЛІКУВАННЯ»

Несподівано, навіть епатажно: “Я взагалі проти лікування”. Це стверджує доктор медичних наук, професор, заслужений лікар України, врешті, директор медичного закладу. Але Ольга Богомолець — людина неординарна, яскрава собистість. Відомий лікар, водночас співачка, бард (так і хочеться вжити оригінальний термін “бардеса”), чи співачка, що водночас є лікарем, — одразу й не скажеш, як правильніше визначити. Залюбленість у життя і суворо-іронічне ставлення до наших реалій. Мабуть, немарно в її величезному репертуарі є й така пісня на вірш Ліни Костенко: “Мені б курінь на острові Борнео, але і там, мабуть, вже полігон”.

Мама чотирьох дітей (20, 14, 10 і 3 років), за нинішніми мірками — не просто багатодітна, а майже мати-героїня. (Стосовно п'ятої дитини пані Ольга спокійно-філософськи каже: “Як Бог дасть”). Може, тому вона так перейнялася величезною соціальною бідю нашого суспільства — дітьми-сиротами й напівсиротами. Під час свого всеукраїнського благодійного марафону здоров'я вона оглядала саме таких дітей. А ще фотографувала, щоб створити виставку — ще один її проект — з також доволі епатажною назвою “Нічі 300 тисяч”. Саме стільки їх у нас у країні, нічий, як називає вона цих діток, попри ритуальну балаканину про “турботу про юне покоління”.

Лікар-дерматолог, Ольга Богомолець віднедавна зайнялася ще онкодерматологією, проблемою раку шкіри, який, виявляється, вийшов у нас на друге місце серед численних онкологічних захворювань. Від меланоми, одного з видів раку шкіри, що утворюється з “родимок”, у нас 95 відсотків хворих помирають, а в США 95 відсотків виліковуються. І ця критична ситуація покликала Ольгу Богомолець у дорогу Україною, в оцей марафон.

Завершився його перший етап. Протягом лютого-травня бригада медиків очолюваного пані Ольгою столичного Інституту дерматології та косметології попрацювала в усіх обласних центрах України, а також у Севастополі й столиці. За чотири місяці марафону Ольга Богомолець разом з колегами обстежила 1 611 дітей. Це були діти з підозрою на рак шкіри, виявлені під час попереднього обстеження 55-ти тисяч. Характерно, що попереднє обстеження під контролем і за методикою інституту робили не лише місцеві лікарі, а й весь

персонал дитбудинків та інтернатів — педагоги, вихователі, нянечки. У цьому ще один акцент марафону: навчити виявляти небезпечну хворобу чи бодай підозру на неї всіх, зокрема батьків. А для медиків областей були проведені окремі навчання.

І, звичайно ж, окрім прийому сотень дітей, Ольга Богомолець у кожному місті давала великий благодійний концерт за участю свого творчого колективу. З мамою вже давно співає на сцені старший син Андрій.

Про медицину, життя, творчість ми й розмовляємо з Ольгою Богомолець.

— **Пані Ольго, чи справді серед онкозахворювань саме рак шкіри вийшов на друге місце в Україні? У чому причини?**

— Це справді так. Статистика поширення вже впритул наблизилася до таких захворювань, як рак легень чи шлунка в чоловіків або молочної залози у жінок. Хворіють уже не лише літні, а й молоді люди. Причина поширення та, що потоншав озоновий шар земної атмосфери. Трапляються значні викиди фтору і хлору в

атмосферу — наслідок науково-технічного прогресу. Це руйнує озоновий шар. А його функція — фільтрування ультрафіолетового випромінювання. З руйнацією озону функцію фільтра мусить брати на себе шкіра людини.

— **Яка динаміка цього сумного процесу?**

— Ще 10—15 років тому можна було вільно перебувати на сонці по кілька годин, сьогодні ж уже за півгодини людина отримує сонячний опік. А це — ризик переродження клітин шкіри. Ця здатність клітин до мутації накопичується протягом усього життя. Ще один із сумних наслідків так званої цивілізації. Ще один сигнал людям. І це не винятково українська проблема, вона глобальна.

— **Чому під час Вашого всеукраїнського марафону так важливо було залучити до огляду дітей якнайширше коло людей, що працюють із ними?**

— Дітей оглядали за нашою методикою і лікарі, й медсестри, і вихователі, й нянечки саме тому, що вони вивчали критерії огляду. А потім вони зможуть оглянути і власних дітей, і сусідських, стануть носіями інформації для інших людей. Це лікнеп, адаптований для кожного українця.

— **Про ваші критерії огляду, розроблене вами профілактичне коло “АКОРД” ми також розкажемо читачам газети. Поговоримо про можливість нашої онкодерматології, адже під час всеукраїнського марафону Ви побачили її стан.**

— Онкодерматології в Україні нема. Ні фаху, ні навчальних програм. У типовому онкодиспансері працюють дерматологи, що отримали додатково кваліфікацію онкологів, чи навпаки. Тому те, що ми зараз робимо, — це ніби криголам. Наш інститут ліцензований і готує фахівців з дерматології, хірургії й онкології. Це фах, що поєднує три.

Покладаю великі надії на запланований на осінь другий тур нашого всеукраїнського марафону. Тоді ми спробуємо дати знання лікарям первинної ланки. Не вузьким спеціалістам, а звичайному лікареві, до якого прийде на прийом звичайний пацієнт. Щоб встановити правильний діагноз, потрібні критерії, а їх нема. Ми відпрацюємо їх: хто належить до груп ризику, хто підлягає диспансеризації.

— **Які категорії лікарів на місцях навчатимете?**

— Хірургів, онкологів, обов'язково — сімейних лікарів. Особлива апаратура не потрібна, потрібні досвід, знання і бажання.

— **А який надсучасний прилад є у Вас в інституті? Ви на ньому працювали під час марафону.**

— Це епідерматоскоп, який дає лікареві змогу підтвердити діагноз у складних, проміжних ситуаціях, коли “родимка” змінюється. Ми робимо цим апаратом дослідження в динаміці: обстежуємо, потім через місяць удруге. Але цей прилад — допоміжний, для правильного діагнозу головне — знання і вміння, а не прилади.

— **Як Ви ставитесь до засилля телевізійної реклами ліків і лікування? Чи така реклама підштовхує людей до самолікування, і якщо так, то як це розцінювати?**

— Якщо говоримо про глобальне явище, то я категорично проти лікування загалом, а не лише самолікування... Це кажу я, лікар. Скажіть, що саме, який фах перебуває найдалі від здоров'я?

— **Невже медицина?**

— Саме вона. Я прихильник того, що лікувати треба тільки там, де вже не можна не лікувати. А якщо можна не лікувати, то й не варто. Але саме зусилля засобів масової інформації й призводять до появи такої недуги, яка називається “лікарська хвороба”. Це коли люди безконтрольно самостійно лікуються, нищать власну печінку. В результаті з'являється “прив'язка” до ліків, і люди вже не можуть без них жити. Це явище негативне.

— **Перейдімо до музики. Чи готуєте новий альбом пісень?**

— Готуюсь до готування. Цього року дуже хочу випустити альбом російськомовних пісень. Це несподівано для моєї творчості. Це пісні років війни. Співатиму їх у супроводі акордеона. Дуже люблю ці пісні, вони були в нашій історії, ми часто їх співаємо. Мій чоловік — військовий колекціонер, ми плідно співпрацюємо з ветеранами війни, і цим альбомом хочу зробити їм подарунок.

— **Кілька слів про бардівський рух. В Україні він існує?**

— Чим гірше життя, тим більше бардів, адже бард — віддзеркалення проблемності суспільства, його моральної й духовної зрілості. Коли в країні все добре, барди не так потрібні.

Спілкувався Петро АНТОНЕНКО

ЗА ЗДОРОВУ НАЦІЮ

Бомонд — на благодійній акції

Благодійну вечірку “Бомонд — за здоров'я України” організував медіа-альянс “За здорову Україну”. Ця громадська організація започатковує Всеукраїнський фестиваль здоров'я і в рамках цього проекту вирішила залучити “зірок” української естради і спорту до благодійних акцій. Метою вечірки було збирання коштів на лікування онкохворого 15-річного Вадима Гребеня.

На заклик організаторів відгукнулися відомі українські спортсмени, зокрема призери Олімпійських ігор, неодноразові переможці європейських і світових турнірів Ірина Мерлені, Олександр Крикун, Анна Сорокіна. А з представників українського шоу-бізнесу в благодійній акції зголосилися взяти участь Ольга Юнакова, Оксана Хожай, Дарія Медо-вая та інші.

На благодійному аукціоні під час вечірки можна було придбати твори українських митців та український одяг від дизайнера Олега Кремповського.

У планах медіа-альянсу “За здорову Україну” — нові акції, спрямовані на допомогу хворим, утвердження здорового способу життя.

Богатирі “Козацьких ігор”

Фінал всеукраїнського спортивного фестивалю “Козацькі ігри” пройшов у Чернігові. У центральному парку культури і відпочинку міста зібралися представники організацій змагання — Міністерства сім'ї, молоді і спорту, обласної та міської влади, тисячі глядачів. Фінал було приурочено до Купальських свят. Учасників і гостей привітав заступник голови обласної державної адміністрації Володимир Приходько. А потім почалися змагання сильних, спритних, витривалих.

Хлопці продемонстрували, що не перевелися і не переведуться в Україні справжні козаки. Перше місце на фестивалі вибороли спортсмени Києва, на другому місці — команда Київської області, на третьому — Запорізької.

Підготував Петро АНТОНЕНКО
Фото Віктора КОШМАЛА

“АКОРД” ВІД ОЛЬГИ БОГОМОЛЕЦЬ

Розроблена лікарем первинна й доступна кожному діагностика перших ознак переродження звичайної “родимки” в меланому:

А — асиметрія. “Родимка” має бути симетричною. Якщо умовно проведена через середину лінія ділить її не на дві рівні половини, це ознака можливого переродження.

К — край. Він має бути рівним. Якщо на ньому з'явилися зазубрини, краї рвані, це теж може бути тривожним сигналом.

О — “окрас”. Забарвлення має бути рівномірним. Якщо ж у “родимці” з'явилися вкраплення іншого кольору — темно-коричневі, білі, сірі, чорні, блакитні — це має насторожити.

Р — розмір. Чим більша площа уражень, тим більша ймовірність переродження. Однак слід знати, що меланома може утворитися і з міліметрової “родимки”.

Д — динаміка. Поява “кірочок”, тріщин, кровотеча, збільшення розмірів.

Чим більше цих ознак, тим більша ймовірність, що переродження на злоякісну пухлину вже відбулося. Тому треба негайно звернутися до лікаря. Але й поодинокі такі ознаки теж мають спонукати звернутися в медичний заклад для детальнішої діагностики.

ВОЛОДИМИР КМЕТИК: «КІНО В УКРАЇНІ ЗАВЖДИ БУДЕ ЗБИТКОВИМ...»

В Україні відбуваються страшні речі: знищують творчі спілки, книгарні, національно свідомі видавництва, замовчують культурне життя, “суржикуються” ЗМІ, бал у культурі дозволено правити розгнущаним представникам п'ятої колонії. Ситуація нагадує нищення української інтелігенції у 20–30-х роках минулого століття... Переворот у Спілці кінематографістів, цілком можливо, призведе до остаточного потоплення в Леті жалюгідних решток українського кіно. І хоч поговорити з Володимиром Кметиком, колись заступником голови Національної телекомпанії України, а нині продюсером анімаційних фільмів, членом Головної ради “Просвіти” й одіозної Національної експертної комісії з питань моралі я мав намір зовсім не про це, розмова вийшла гостра й сумна. Відбувалась вона в офісі анімаційної студії “Фрески”, що на Осокорках. Після “Лиса Микита” (2006) Володимир Іванович дивиться у майбутнє песимістично; однак рук не складає і готується відкривати власний телеканал — “Малютко TV”.

Кадр із мультфільму “Лис Микита”

— **Пане Володимире, як Ви гадаєте, чи може українська культура заробляти гроші й бути прибутковою для бюджету?**

— А чому саме культура має заробляти гроші й бути однією з бюджетотворних галузей? Хоч це, зрештою, традиційне для постсовецької людини запитання: чому наші митці не в змозі й не вміють заробляти гроші на культурі так, як, наприклад, у Голівуді? Але скажіть, яка з європейських націй застосовує до своєї культури критерій ринкової рентабельності як першочерговий, тобто насамперед дбає про те, аби її культура заробляла гроші? Якщо з'ясує, що бюджет BBC, подивитися, скільки вкладає держава і суспільство у виготовлення новин, фільмів, передач тощо, то маю великий сумнів, що від продажу цієї продукції їм повертається хоч би 20 % витраченого. І там ніхто не ставить під сумнів доцільність витрат на виробництво кіно і медійної продукції тільки тому, що кошти від їхньої комерціалізації далеко не покривають затрат на виготовлення. І якщо це так, то запитайте себе: чому саме корпорація BBC — предмет національної гордості британців? Вочевидь, далеко не з огляду на параметри рентабельності її продукції. Тобто коли йдеться про розвиток і плекання рідної культури, порушувати питання про її самофінансування можуть лише ті, хто не відчуває обов'язку щодо власної нації й рідної культури. Британці — стара і політично стабільна нація, їхня еліта вважає за обов'язок вкладати кошти в розвиток власної культури.

Така сама ситуація в усій Європі. Донедавна за програмами країн Євросоюзу фінансували певну кількість фільмів, і ніхто навіть не говорив про повернення затрачених коштів. Але таку вимогу 4—5 років тому все-таки висунули — і, за статистикою, прокатники повернули майже 14 % вкладених коштів. Це вважали величезним успіхом.

Так само суспільні телевізійні мовники європейських країн змагаються не стільки за бюджет, як за глядача, за якість культурного продукту. Більш того, провідні європейські країни створюють по лінії зовнішньополітичних чи інших відомств додаткові фонди, основне завдання яких — поширення національного кіно й медійного продукту поза межами країни, що є додатковим вкладенням саме державних коштів у підтримку культури. І тільки в Україні домінує типово російський підхід — ми, мовляв, можемо “стать на прю” з Голівудом. Кому це потрібно? Збудуйте спочатку Америку, а потім уже про Голівуд думайте! Україна — далеко не Америка, і скоро такою, як США, не стане...

Свого часу князь Острозький, чи не найвпливовіша людина в Україні, дорікнув Івану Федорову за те, що його книгодрукування — менш дохідна справа, ніж хліборобство. Іван Федоров відповів, що справа книгодрукаря — розсіювання по землі духовних зерен. Тобто конфлікт ринку і культури був і в давні часи. У наш час, коли при владі в Україні банкіри, економісти й фінансисти також вважають, що кожна галузь діяльності мусить бути рентабельною, а українська культура — не більш як певний прикрий обов'язок держави.

— **Але ж хтось опікується культурою! Принаймні на певні органи покладено такий обов'язок. Та й ціла когорта діячів — політичних, суспільних, медійних — чи не щодня розказує народкові, як вони кохаються в українській культурі...**

— Люди, які декларують, що понад усе люблять українську культуру, вже майже її задусили у власних обіймах. Насправді ж усе, що не пахне газом, нафтою, банківськими асигнаціями, у них не викликає особливого серцебиття.

— **Чи може наша культура бути цікавою за кордоном?**

— Звісно, виняток можливий. Може з'явитися певний продукт, скажімо, в галузі кінематографа, який захопить людей не тільки в Україні, а й за її межами. Але я сумніваюся, що це можливо на рівні кіноіндустрії. Кіно як індустрія в Україні завжди буде збитковим. І ставитися до цього треба спокійно. Кіно слід фінансувати так само, як школи, лікарні. Ми ж не кажемо: школа грошей не приносить, тож навіщо вона нам?

— **Американське, індійське, французьке кіно — це не просто комерційний, а й ідеологічний продукт. Боллівуд і Люм'єри не суть у світ не лише певну продукцію, а й образ Індії та Франції, що вельми корисно для цих країн. Чому ми так не можемо?**

— Чому міркуєте параметрами Америки або Франції?! Міркуйте параметрами Молдови, Узбекистану, Таджикистану. Там наше місце. Наше суспільство некоректно порівнювати із Францією, адже українську політичну еліту найкраще рівняти з туркменською, зimbabweйською, гондураскою... Навіть із Росією порівнювати соромно, бо там політична еліта свідомо власного обов'язку перед російською культурою.

Українська культура матиме добру перспективу тільки тоді, коли її політична еліта знайде в собі мужність визначити нові правила політико-суспільної поведінки і замість імітації культурної причетності шляхом оприлюднення урядових, президентських, партійних чи інших некрологів з приводу “безвременноушедших” явить суспільству нові принципи державних рішень, які стимулюватимуть розвиток саме рідної культури. Незалежно від кольору політичних прапорів, партій-

ної лояльності до новоявлених вождів тощо. Зрештою, коли бюджет на розвиток української культури ґрунтуватиметься на суспільному попиту, а не за залишковим принципом, як це практикують нині. Тобто які державні бюджетні призначення на розвиток української культури, таке і її місце в суспільстві та сучасне обличчя. Тепер це обличчя глухої постколоніальної країни. Якщо ти не славословиш одного з великих начальників, то не маєш можливості отримати з бюджету будь-що.

Не треба ставити завдання, щоб українськими фільмами масово зацікавилися в світі. Слід продумати, з якими програмами, фільмами, мультфільмами, оперними й театральними постановками ми хотіли вийти насамперед на європейську арену, адже Україна — європейська країна, принаймні географічно.

Треба подумати і про таке: який культурний продукт маємо виготовляти для внутрішнього вжитку — так, щоб цей продукт мав серед українців попит. Усередині країни кіномитці й аніматори можуть створити певну кількість конкурентної продукції. Такі творчі сили в Україні є. Що ж стосується зовнішніх ринків — тут сумніваюся. І не тому, що наші люди необдаровані, а тому, що за останні 15 років ми втратили темп. Змінилися технології, стилістика й естетика кіно й анімації. Сумнівно, що з традиційною для нас продукцією можна вийти на європейський ринок. Складається враження, що, живучи десь на хуторі Михайлівському, ми, не виїжджаючи, хочемо створити конкурентоспроможний продукт, не придивляючись до європейських зразків і не маючи спільних з європейцями проектів.

— **Постаяє сакраментальне питання: що робити?**

— Треба дати кінематографістам можливість працювати, створювати багато і різних за стилем, тематикою та жанрами фільмів. Тоді можна уявити, що один із фільмів матиме широкий попит. Проте добре зроблений з погляду мистецтва фільм може не мати глядацького попиту. І таких прикладів чимало.

— **Оскільки українську анімацію дуже важко знайти на телеканалах чи на полицях магазинів, то загалом було б цікаво подивитися хоч якийсь український анімаційний фільм.**

— Попит на українську анімацію в суспільстві є — в силу її відсутності й у силу певної традиції “нашої” анімаційної естетики, що закладена кількома поколіннями митців. Але це ми з Вами так думаємо... Управлінці, які керують культурою, настільки мало цим переймаються, що говорити про світли перспективи української анімації без кардинальних кадрових змін і

змін державної політики в цій діяльності культури передчасно.

— **Скільки в Україні виходить анімаційних фільмів на рік?**

— Важко сказати. Я намагався зрозуміти цю систему і співпрацювати з Міністерством культури і туризму. Там діє (принаймні саме так публічно задекларовано) принцип конкурсного добору проектів для включення в перелік державного замовлення. Дворічна епопея закінчилася листом-повідомленням з Мінікульту, що наш проект пройшов конкурс і для укладення контракту ми маємо надіслати перелік необхідних документів. Ми вже двічі надсилали такі документи, але жодної відповіді впродовж чотирьох років так і не отримали. Нас навіть не запросили до участі в тендері. На мій погляд, там діє стара совецька система абсолютного крутіства, обману й окупації. Тому скільки впродовж року виготовляють мультфільмів в Україні, не скаже ніхто, бо немає чіткої сформованої програми.

Сучасні технології значно пришвидшують процес створення анімаційного фільму. Наприклад, 26 серій по 15 хвилин кожна мультфільму “Лис Микита” ми виготовляли рік. Була б на це добра воля урядовців, то за останні п'ять років створили б у десятки разів більше, і проблема національно-культурної ідентифікації підростаючого покоління в Україні не була б такою гострою.

— **А спонсорські кошти?**

— Знайдіть мотивацію: чому спонсор повинен давати гроші на такі речі? Це ж не виборча кампанія, не депутатське місце, не газова труба. Інший бік проблеми: в Україні до 1920 року власниками основних земельних та економічних активів були або не українці, або денационалізовані елементи. Звісно, до української культури їм було байдуже. Тепер та сама ситуація.

Чому люди, які тримають у своїх руках всю українську економіку, але не українці за походженням, повинні підтримувати українську культуру та й культуру загалом? Тільки тому, що вони живуть в Україні? Для них це не країна — це територія, й не нація, а певна кількість споживачів. Більш того, якщо урядовці-українці байдужі до проблем власної культури, то чого можна вимагати від власників банків і заводів?

“Лиса Микита” показали Перший Національний і телеканал “Ера”. Інші не зацікавилися. Навіщо телеканалу, який контролюють російські бізнесмени чи політики або українські проросійські політики, показувати український продукт?

Подивіться на менеджмент основних телеканалів, запитайте, що це за люди, з яких ВНЗ, з яким світоглядом ними керують. Чому вони мали б вкладати кошти у створення

українського культурного продукту? Вкладали б, якби Українська держава створила таке правило. Але для Української держави телебачення — лише бізнес. Тож українська нація фактично позбавлена власного культурного простору.

— **Після “Лиса Микита” щось знімаєте?**

— Ні! З 2006 року досі ми не можемо достукатися в жоден кабінет. “Лисом Микитою” ми хотіли показати, що можемо створювати сучасну анімацію передусім собі й людям, яким це цікаво. Хотіли показати аніматорам: дивіться, на вашу працю в Україні є попит! Але, на жаль, все це викликало зворотну реакцію чиновників від культури і кіно.

— **Може, відірватися від наших чиновників і працювати з європейцями?**

— Поясніть, чому європейці повинні фінансувати український культурний продукт, тоді як самі українці цього робити не хочуть? Це ж нонсенс! Вони і так сказали: панове, дайте хоч би одну п'яту коштів, інше ми самі знайдемо. Тільки покажіть, що ви цього хочете!

Ми намагалися вийти з українськими проектами, які підтримують європейські виробники, на західний ринок. Наближався ювілей Гоголя — відомого в Європі письменника, тож ми вирішили зробити телевізійний анімаційний фільм “Тарас Бульба”. Продюцентом була Європейська мовна спілка, яка підписала угоду з нами і з Національною телекомпанією. Коли ж влада помінялася з патріотичної на ще патріотичнішу, то й пріоритети змінилися...

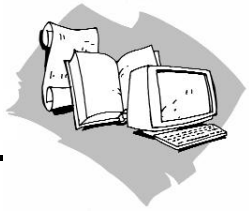
Сам задум створити український мультфільм був кримінальним злочином! Фактично Україна відмовилася від проекту телефільму, який пройшов би телеканалами країн Європи... Ми були змушені повернути ЄМС вже отримані на це кошти. А через кілька років всі дружно піддавали осуду фільм “Тарас Бульба”, який створили російські кінематографісти. Мовляв, тенденційно й образливо. Чим не типово український підхід: завжди знаємо, чому хтось за власні гроші має зробити нам приємно!

— **А діаспора?**

— Прошу, дайте діаспорі спокій — вона давно виконала свою історичну, політичну і культурну місію!

— **Певно, не до кінця виконала... Чи вона просто сидітиме й дивитиметься з-за океану на рину України?**

— Повоєнна діаспора, яка, зіпнувшись на ноги за кордоном, кидалася з усіх сил підтримувати Україну, здійснила подвиг. Нині ми повинні допомогти діаспорі. Має бути зворотний шлях. Та ми цього не робимо... Є нація, а такої, як належить, держави немає...

Іван ЮЩУК,
професор Київського
міжнародного університету

СЛОВА-ЗОЗУЛЕННЯТА

З цікавістю я прочитав статтю Василя Трубая з Халеп'я “Унадився журавель до бабиних конопель...”, надруковану в ч. 28 “Слова Просвіти”. Приємно відчувати, що мовні питання стають небайдужими для дедалі ширшого кола українців. Адже, як писав колись Панас Мирний, “найбільше й найдорожче добро в кожного народу — це його мова...” І авторові названої статті боляче спостерігати, як наша мова “вперто, невпинно і невідворотно витісняється з усіх сфер життя”. Він шукає причини нехтування українською мовою і можливих засобів її захисту.

Проте, на жаль, кажучи словами Довженківського коня, “не туди б'єш, Іване”. На думку Василя Трубая, негативно впливають на користування українською мовою її літературні норми, чи не самочинно укладені професорами-лінгвістами. Варто лише узаконити в нашій мові такі нібито народні слова, як “нада”, “поняв”, “родителі”, “врем'я”, “помнять”, “криша”, “самоліт”, “город”, “красити” (в значенні “фарбувати”), “краска” (в значенні “фарба”), “тоска”, “положи”, “цеп”, “потом” (у значенні “потім”), тільки “подушка” (а не *подушка*, бо це, бачте, від “под ушко”), “кожаний” тощо — і всі відступники повернуться до української мови. Але ж це вже буде не українська мова, а таки суржик, тобто безладна суміш мов.

Дуже подобається Василеві Трубаю слово “нада”, яке він так і хоче зробити суто українським, зіставляючи його зі словами *принада*, *унадитися* тощо. А насправді ж це слово, тобто *надо*, суто російське: це усічена частина від тепер застарілого просторічного *надобно*, утвореного за допомогою префікса *на-* і кореня від слова *доба* (“час”). Первісно воно означало те, що й наш вислів *на часі*. Отже, з українськими *принада*, *унадитися*, крім звукової подібності, не має нічого спільного. А воно, видно, як зозулення, може в дечій пам'яті витіснити цілий синонімічний ряд справді українських (і водночас загальнослов'янських) слів з тим самим значенням: *треба*, *потрібно*, *слід*, *варто*, *необхідно*, *належить*. І що, замість *потреба* казатимемо “понада”, а замість *непотріб* — “непонад”?

Слово “поняв”, тобто *понял*, в російській мові утворене поєднанням префікса *по(н-)* і застарілого дієслова *имать* “брати, хапати”. Якби це слово було утворене за законами української мови, воно мало б форму “пійняв”. А як від цього “поняв” має звучати неозначена форма — “поняти”, “пійняти” чи “піймати”? Не можу цього ні

“поняти”, ні “піймати”. А тим часом у нашій мові є такі прозорі слова, як *зрозуміти*, *збагнути*, *втіямити*, *уторопати*, *зметикувати*, *утнути*, *схопити*, *розшолопати*, *розкумекати*. Чи ж оце “поняв” має витіснити їх, як непрошене зозулення?

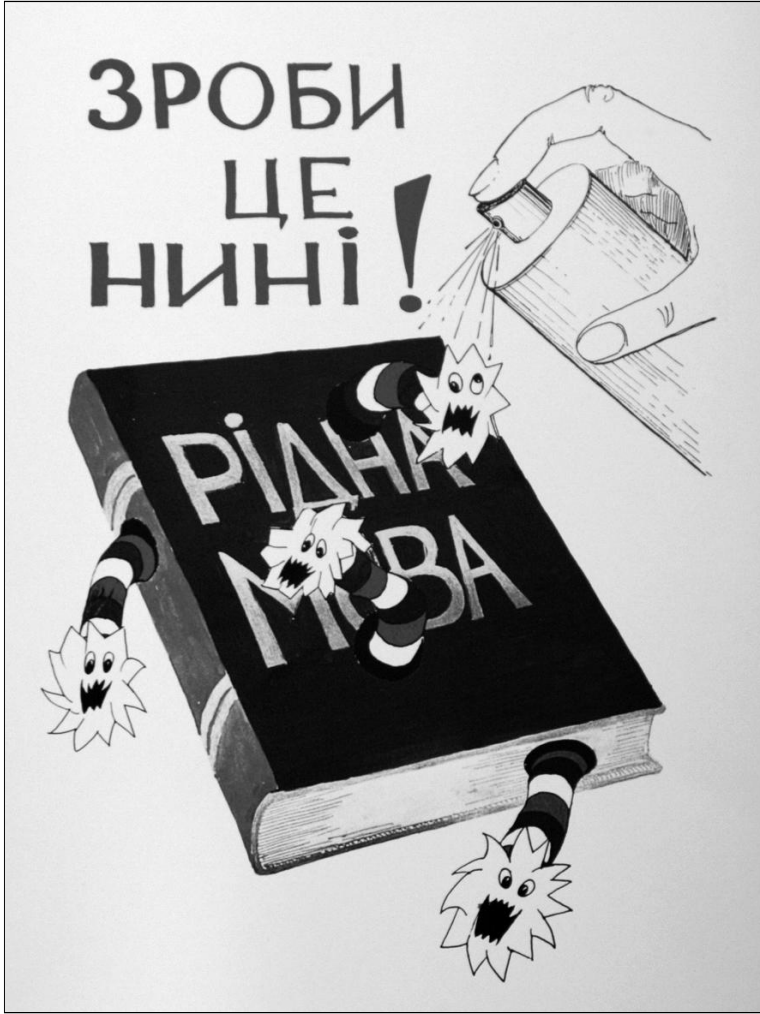
Зрідка вживане нашими письменниками слово *родителі* (переважно з певним стилістичним забарвленням) належить до церковнослов'янських, про це свідчить суфікс *-итель*. Але ж в однині й іменник *родитель* вказує тільки на батька, не на матір, як і питоме наше слово *батько*. То навіщо батьків міняти на родителів? Також слово “врем'я” взято живцем із церковнослов'янської мови. Українською мовою воно мало б звучати як *верем'я* (воно так і звучить у покутському діалекті) — так само, як *берег*, а не *брег*; *дерево*, а не *древцо*; *черево*, а не *чрево* і под. Можливо, наша *верем'я* і є прямим родичем цього церковнослов'янського.

У нашій мові розрізняємо слова *пам'ять* і *спомин*. Звідси логічно утворено дієслова *пам'ятати* “тримати в пам'яті” і *споминати*, *спом'янути* “відтворювати в пам'яті минулі події, обставини тощо”. А пропонуване автором статті для узаконення дієслово “помнять” не вкладається в українську мову хоч би й тому, що неможливо від нього утворити іменник, рівнозначний нашому чудовому слову *пам'ять*.

Російське слово *крыша* справді утворене від того самого, що й у нас *е*, дієслова *крити*, але за допомогою невластивого для української мови суфікса *-ш-*. Слово *дах*, безперечно, німецького походження, воно прийшло до нас, коли за німецьким прикладом в Україні хати почали покривати замість солом'яної *стріхи* черепицею чи бляхою (жерстю). Для слів *дах* і *стріха* *е* в нас гарне узагальнювальне слово *покрівля*, то навіщо нам ще слово-зозулення? Крім того, слово “криша” майже омонімічне до наших слів *кришити*, *кришка* “крихта”. Тому й предмет, яким затуляємо зверху отвір у чомусь, радше називаємо не *кришка*, а *покришка*.

Якби слово “самоліт” відповідало законам української мови, то воно мало б звучати як “самоліт” (порівняймо: *політ*, *зореліт* тощо). Але *е* в нас вдало створене українськими мовознавцями точніше слово *літак*, який, як відомо, сам не літає, то навіщо його замінювати чужим і не зовсім досконалим вивором?

Слово *город* колись означало те саме, що й тепер *фортеця* —

Мовно-мистецька акція “Українська мова — краса і сила”.
Автор ідеї Ірина Фаріон. Автор роботи Олександра Дида

“укріплений пункт з міцними спорудами, постійною залогою, добре озброєний, із запасами харчів і води” (*Вишгород, Новгород, Звенигород*), але коли навколо такого укріплення почали селитися переважно ремісники, таке поселення, щоб відрізнити його від *города-фортеці*, стали називати, як і в західнослов'янських мовах, *містом*: у польській *miasto*, у чеській *město*. Чи ж треба повертатися до *города*?

Дієслово *красити* утворене від іменника *краса* й означає передусім “робити гарним, прикрашати”. Цього досягають не лише нанесенням фарби, а й різьбленням, розмальовуванням тощо. І якби слову *красити* надати ще й значення “фарбувати”, то не знаю, як би міг сприйматися вислів *не місце красить людину, а людина місце*. Наша мова завжди конкретніше називає речі, ніж, скажімо, англійська чи російська. І слово *краска* в українській мові насамперед має значення “рум'янець”: *Непокірна краса залила об-*

личчя до самої хмари чорних кучерів (*Леса Українка*).

Слово *тоска*, як і *тоскний*, *тоскно*, у нашій мові належить до рідко вживаних, через те й дієслова від цього іменника не маємо. І саме його первісне значення невідомо: воно нібито походить від прикметника *тощий*. Натомість маємо повноцінний ряд сумних слів: *туга*, *сум*, *смуток*, *жаль*, *жалоці*, *нудьга*, *журба*, *зажура*, *печаль*. Чому їх не використовувати? Чому їх маємо забувати заради “тоски”?

Щодо дієслова *положи*, то воно не заборонене в нашій мові. Його вживали і Т. Шевченко, і Панас Мирний, і М. Рильський, і Григорій Тютюнник. Останнім часом його обминають, можливо, тому, що воно має пароніми *полежи*, *полижи*, від нього не вживається неозначена форма недоконаного виду *ложити*, а може, через отой корінь *лож-*. До речі, й у російській мові *є класть* і *ложит*, але росіяни чомусь надають перевагу останньому дієслову. Кожний по-своєму міркує.

У слові “цеп”, якби воно було українське, голосний *е* в закритому складі мав би перейти в *і* (як у словах *під* — *печі*, *попіл* — *попелу*) і вийшов би *ціп*. А це вже інший предмет. Та й слово це утворене від російського дієслова *цеплять*, а в нас *чіпляти*, *зчіплювати*. Тепер виходить *чіп* (споріднене з ним слово *щела*), а це знову не *ланцюг*.

У словах *потім* і *потому* відбулося таке саме закономірне в українській мові чергування голосних *о-і*, як і в словах *стіл* — *стола*, *кінь* — *коня*. Отже, нема в нашій мові слова “потом” у цьому значенні, хіба що в орудному відмінку однини таку форму має іменник *піт*: *То цебто я мушу віддати те, що кров'ю та потом увесь вік здобував?* (М. Кропивницький). Чи, може, відмовитися нам від цього чергування голосних заради... Не знаю, заради чого.

Слово “кожа”, кажуть етимологи, походить від слова *коза*, мовляв, шкура з кози. Очевидно, українці більше полюбили шапову, телячу та овечу шкуру, ніж козячу, тому уникали й уникають слова “кожа” як такого, що не виражає суті предмета.

А слово *подушка* так само походить від “под ушка” (по-нашому було б *під вуха*), як і *Ворскла* від мовленого одним із царів словосполучення “вор скла”. Насправді, це слово утворене від кореня *дух* як назва надутої речі й має наголос, як це зафіксував письменник Б. Грінченко в Словарі української мови, на першому складі: *подушка*.

Так, мову творить народ, але відбирають ті розсипані перли і відсівають половину одиниці, насамперед письменники. І ви не знайдете жодного із названих вище слів-зозулень у Т. Шевченка, М. Коцюбинського, М. Рильського, О. Гончара, Є. Гуцала, Р. Іванчука і багатьох інших відомих письменників. Хіба що випадково трапляється щось таке. А професори-лінгвісти йдуть слідами наших славних письменників і в мовних питаннях посилаються саме на них як на найвищі мовні авторитети.

Прислухаймося до одного з цих письменників, до М. Рильського:

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.*

*Пильно й ненастанно
Політь бур'ян.*

*Чистіша від сльози
Вона хай буде.*

А наша мова “вперто, невпинно і невідворотно витісняється з усіх сфер життя” тому, що керують нашою державою, контролюють засоби масової інформації в ній поки що переважно ті, кого на вимогу їхніх батьків у дитинстві звільняли від вивчення української мови і хто зник дивитися на українців як на аборигенів, що повинні пристосовуватися до них, слугувати їм.

Ніна ГНАТЮК

Зраділа, коли до редакції нашої газети надійшла стаття Василя Трубая: на жаль, письменники не так часто беруться за перо, щоб поговорити про наболіле. А прочитавши роздуми свого колеги з Київщини, засмутилася: пан Василь з-поміж багатьох дуже гострих проблем мовної ситуації не помітив найголовнішого: як усією громадою, на державному рівні треба повести мовну політику так, щоб українська мова в Україні не була другорядною, меншовагартісною, отакою собі пришепелюваною Попелюшкою, місце якої — лише на кухні чи в сарайчику, біля мисок, баняків і худоби. Бо ж багатьом у голову давно втовкмачили: якщо розмовляєш російською, ти переспективний, розумний, “город-

НЕ ЗАМУЛЮВАТИ ДЖЕРЕЛА

ський”, а якщо українською — селюк. Тому дуже важливо, щоб батьки і вихователі дитсадків ще в ранньому віці дали дітям гарні, цікаві, розумні книжечки українською мовою. Вкрай потрібно, щоб українська дитина росла в українському духовному просторі. А потім, полюбивши й опанувавши рідну, її душа потягнеться і до інших мов, побаттає і їхніми скарбами.

Зрозуміло, мова — це складний духовний всесвіт, у якому є різні рівні атмосфери. Тобто є нормована літературна мова, є величезні пласти діалектів, відомі лише в тій чи іншій місцині. І вони, як маленькі річечки, живлять могутнє річище українського мовного Дніпра. І

йдеться не про те, щоб замулити ці чисті потічки народної говірки, засипати їх піском чи шлакобетоном казенної, офіційно-нормованої мови, а зберегти все найкраще, найдовершеніше з найдорожчого скарбу народу і передати його у спадок наступним поколінням.

Кожен письменник має передусім бути не лише майстром слова, а й шляхетною людиною. А Василь Трубай засмутив мене своїм зневажливым ставленням до людей науки, подвижників українського слова. Хто веде рік у рік “безкінечну і пустопорожню балаканину” про мову? З чіх вуст чути “істеричні крики “рятуйте” або зачумлене самозомбування: “наша мова ка-

линова”? Кого автор називає “ортодоксами каліново-солов'їної мови”? Світлої пам'яті Дмитра Білоуса, Анатолія Погрібного, Петра Федотюка, Анатолія Бортняка, інших письменників, чудових знавців рідної мови, які всі сили і знання віддали обороні й утвердженню державності української мови? Чи Івана Ющука, Олександра Пономаріва, Ларису Масенку, Юрія Гнаткевича, Павла Мовчана, Олеся Лупія, інших подвижників українського слова, які нині прагнуть зробити все, щоб нашій мові належали не “словникові холодики”, а нею промовляла жива народна душа.

Порятунок української мови сьогодні, на мою думку, полягає не в то-

Михайло ПОПІЛЬНЮХ,
учитель української мови
та літератури, член Національної
спілки журналістів України,
с. Чернечина Сумської області

Славний син України — видатний письменник Борис Дмитрович Антоненко-Давидович (1899 — 1984) — лауреат Державної премії імені Т. Шевченка, публіцист, критик, мовознавець, громадський діяч, активний учасник дисидентського руху, духовний лідер і наставник шістдесятників, людина героїчного духу і трагічної долі. Він належав до тієї когорти, для кого національна ідея, за його зізнанням, “була понад усе, навіть понад власне життя”, і який усього себе, до останнього подиху, віддавав безкомпромісній боротьбі з тоталітарною системою за щастя свого народу в соборній, самостійній, незалежній демократичній Україні.

Борис Антоненко-Давидович народився 5 серпня 1899 року в передмісті Ромен Засуллі у сім’ї робітника-залізничника Дмитра Олександровича Давидова та Юлії Максимівни Яновської (Антоненко-Давидович — це водночас і псевдонім, і прізвище його прадідів — реєстрових козаків Антоненків). Дитячі роки минули у Брянську, де батько працював машиністом на залізниці. Через те й мовою Борисового дитинства була російська. Батько, зазнавши катастрофи з пасажирським поїздом, якого вів сам, так зненавидів залізницю, що кинув її й переїхав з родиною до Охтирки, де тривалий час працював електромонтером і кіномеханіком, аж доти пішов на Першу світову війну, де пропав безвісти.

Борис був одинаком у сім’ї, і батько, силкуючись вивести сина “в люди”, віддав його до Охтирської гімназії, де майбутній письменник почав писати російською мовою.

У гімназійному журналі “Школьный луч” 1916 року було опубліковано його нарис “Моя поїздка на Кавказ”. Про цю річ казали, що в ній є “завдатки” літературних здібностей. Кілька віршів видрукував петербурзький журнал “Ученик”.

Українською мовою Б. Антоненко-Давидович почав писати 1921 року, дебютувавши опові-

данням “Останні два”, надрукованому 1923-го в київському журналі “Нова громада”. Співробітництво з цим часописом, а також із “Життям і революцією”, харківським “Червоним шляхом” тривало і надалі. Часто виступав під псевдонімами Богдан Вірний, Петро Котик, Антоненко Б., Богдан Шестерня. Свої літературне “хрещення” письменник пройшов у літературній організації “Ланка”, заснованій 1924 року (1926—1929 дістала назву “МАРС” — “Майстерня революційного слова”).

Після закінчення 1917 року Охтирської гімназії навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету, але невдовзі перевівся на історико-філологічний факультет Київського університету. Через матеріальні нестатки та часту зміну влад офіційної вищої освіти так і не здобув: довелося опановувати науки самотужки.

Працювати почав з 18 років санітаром-дезінфектором, учителем. У 1920—1921 рр. як член КП(б)У завідував Охтирським повітовим відділом народів. Восени 1921 року вийшов із КП(б)У і вступив до Української комуністичної партії (УКП). Та переконавшись у марності й хибності її діяльності, вже восени 1923 року вийшов із УКП.

Помітним явищем у літературі 1920-х років в Україні була повість “Смерть” (1928), яка значною мірою спричинилася до поневірянь

БОРЕЦЬ ЗА ЧИСТІ Й СВІТЛІ ІДЕЇ

письменника у майбутньому. У ній Борис Дмитрович дослідив процес нищення національної свідомості й гідності інтелігенції, деградації її в безбаченків-манкуртів. Повість “Смерть” і збірку літературних репортажів “Землею українською” (1930) було піддано нищівній критиці. Автора публічно звинувачували у “неприхованому націоналізмі” та інших “гріхах”. Життя письменника стало нестерпним. Він виїхав до Алма-Ати, де влаштувався працювати редактором у Держкрайвидав.

Після вбивства 1 грудня 1934 року С. Кірова в країні почалися жорстокі репресії й арешти. 2 січня 1935 року заарештували в Алма-Аті й Антоненка-Давидовича. Під конвоем його спровадили до Києва.

На допитах письменник тримався гідно. Слідчому НКВС Хаєту ні жорстокими тортурами, ні солідними лжеобіцянками не вдалося зламати волі чесної людини, яка не визнала за собою жодної провини і не сказала нічого злого про друзів. Слідчий побачив, що в особі Антоненка-Давидовича він зустрів “стійкого, закоренілого ворога”. Сталінським опричникам довелося застосувати до письменника стандартне звинувачення у належності до контрреволюційної організації УВО, яка нібито прагнула силою зброї повалити радянську владу в Україні й готувала індивідуальний терор проти очільників компартії й радянської держави.

На підставі цієї фальшивки Бориса Антоненка-Давидовича 23 вересня 1935 року було засуджено на 10 років виправних таборів, а 20 травня 1937-го відділення крайсуду Бамлагу НКВС СРСР за-

судило його вдруге на 10 років (за ст. 58-10, ч. 1).

Звільнившись 20 травня 1947-го, Борис Дмитрович жив у Красноярському краї. Згодом повернувся в Україну й працював фельдшером на Вінниччині. Та недовго втішався рідною землею: 6 липня 1951 року його заарештували за “антирадянську діяльність”, а 21 листопада того самого року особлива нарада при міністрі держбезпеки СРСР ухвалила: “Антоненка-Давидовича за належність до антирадянської терористичної організації та націоналістичну діяльність заслати на поселення в Красноярський край під нагляд органів МДБ”.

1 вересня 1954-го це фактично довічне заслання було знято, а 29 грудня 1956 року ухвалою Військової комісії Верховного суду СРСР письменника реабілітовано.

Охтирка, Охтирщина дали письменникові багатющий матеріал для літературних творів, правила за своєрідний “творчий Клондайк”. З осені 1921 року, виїхавши назавжди зі Слобожанщини, письменник не поривав зв’язків із нею, повсякчас линував думкою сюди. Борис Дмитрович вважав батьківщиною Охтирку, а не роменське Засулля.

Охтирку й Охтирщину зустрічаємо в багатьох його творах: у повісті “Смерть”, оповіданнях “Просвітляни”, “Сонячні плями”, “Останні два”, “Нерозгадана таємниця тов. Бурдуна”, у книжці вибраного “На довгій ниві”, в автобіографічному нарисі “Про самого себе”, автобіографічній повісті “Удосвіта”, у цікавих збірках статей “Про що і як”, “В літературі і коло літератури”.

Майстер пера, тонкий знавець мови, Б. Антоненко-Давидович, плідно працюючи на літературній ниві, створив цілу низку чудових творів, серед яких драма “Лицарі абсурду”, романи “За ширмою”, “Нащадки прадідів”, перша частина задуманої, але не завершеної трилогії “Січ-Мати”, повість-есе “Що живе й по смерті”, цикл “Сибірські новели”, спогади “СВУ”, “Нове в політиці й медицині”, “Київ гетьманський”, “Почему я пишу по-украински?”, “Курйозні зустрічі на довгій життєвій дорозі”, публіцистичні твори: “Воскресіння Шельменка”, “Хахли” й “кацапи”, “Берестечко”, “За комізм ситуації, а не вислову”. Дбаючи про розвиток і збагачення української мови, Борис Антоненко-Давидович як високоосвічений носій цієї мови, філолог, стиліст написав книжку-популярницю “Як ми говоримо”. Письменник багато перекладав з російської та німецької мов.

Антоненко-Давидович ненавидів брехню і лицемірство чиновників, пристосуванців і мав мужність казати про те їм в очі. За це його шалено цькували і звинувачували в усіх смертних гріхах.

Та письменник не зламався під час більшовицько-сталінського терору, не схилив у покорі голови і за часів брежнєвсько-сусловської реакції. Ідеї, які відстоював, були чисті й світлі. Він був вірним їм до останнього подиху.

Помер Б. Антоненко-Давидович 8 травня 1984 року. Він прагнув лише одного: рішучого і безумовного засудження сталінського деспотизму, справжньої, а не демагогічно проголошуваної демократії й гласності, щиро хотів, щоб українська мова звучала по всій Україні.

Вихованець охтирського краю, письменник-патріот Борис Дмитрович Антоненко-Давидович, ерудована, турботлива, ніжна, шляхетна, сповнена гідності людина, для кого національна ідея була справою життя і якій він ні на йоту не зрадив до останнього подиху, сприяючи своєю творчою діяльністю, особистою мужністю й непохитністю відродженню державності України, назавжди залишився в історії цього благодатного куточка Сумщини.

Ніна ГНАТЮК

22 липня з Вінниці надійшла сумна звістка: перестало битися серце відомого українського поета, громадського діяча, просвітянина Анатолія Бортняка.

Біографія звичайна для людини його покоління: народився 27 квітня 1938 р. у вчительській родині в с. Олександрівці Тростянецького району на Вінниччині. Закінчив філологічний факультет Одеського університету. Працював на обласному радіо, тривалий час очолював Вінницьку письменницьку організацію, був засновником Товариства української мови ім. Т. Шевченка.

Та за цими анкетними рядками — велике українське серце, багаторічна невтомна праця у поетичній роботі, тридцять вісім книжок віршів, поем, перекладів, сатири і гумору, мовознавчих досліджень.

*Ліс, блакить,
сивина споришу,
дружній сміх
чи античні Афіни...
Все, про що
я писав і пишу —
Це синоніми до України.*

*Все, що тільки
в душі ожива, —*

У НЕБІ УКРАЇНИ

*це вона, незабутня,
нетлінна.*

*І не серце, і не голова,
а болить мене вся Україна.*

Поет вмер не лише внаслідок тяжкої невиліковної хвороби. Вкорочували йому віку і суспільні негаразди — падіння моралі, байдужість багатьох владців до престижу української мови і культури, закриття книжкових магазинів і бібліотек. Він виступав перед молоддю, писав статті на захист рідного слова,

дарував сотні книжок школам і бібліотекам. А скільки душ вклав у роботу з молодими літераторами! Це мене зовсім юною він привів у студію Вінницького обласного радіо, готував мої добірки до газет і журналів, відгукувався рецензіями на кожну книжку, оббивав пороги, щоб мені, кореспонденту Ямпільської районної газети, молодій поетесі, дали у Вінниці житло. Скільком він простягнув міцну, надійну руку побратима — не перелічити...

Творча праця А. Бортняка відзначена багатьма літературними преміями — ім. М. Коцюбинського, С. Олійника, П. Тичини, В. Сосюри... Знаю ціну художньому слову і переконана: Анатолій Бортняк і за вагою зробленого в літературі, й за своєю громадянською позицією заслуговував на Шевченківську премію. Та в членів журі, мабуть, була інша думка. Торік висували кандидатуру поета, який так щиро звеличив місто над Бугом у своїх віршах і піснях, на звання Почесного громадянина м. Вінниці. Та йому, вже тяжкохворому, чомусь не вдалося у цьо-

му пошануванні. Чому ми говоримо найкращі слова про людей вже над їхньою могилою, чому за життя справжніх подвижників національної ідеї не віддаємо їм належне?

Про своє ставлення до земної слави і життєвих благ так написав Анатолій Агафонович у збірці “Вдих і видих”, виданій торік:

*У думках
про славу злотоверху
я, здається,
зроду не тремтів.
Не ставав
за почестями в чергу,
а тепер не стану поготів.*

*Ні відзнак
із княжих рук не треба,
ні пошанувальних
велелюдь.
Я уже наближений до неба.
Там земних заслуг
не визнають.*

На закінчення скажу: осиротіла не лише літературна Вінниця. Усім нам не вистачатиме його мудрого і веселого слова, його авторитетного судження, його підтримки. Та присутність в українському світі Анатолія Бортняка не зникла з його кончиною. Він тепер не лише наближений до неба — він у небі. А небо над нами — теж Україна.

Анатолій БОРТНЯК

ЗАПОВІТ СВОЇМ ДІТЯМ

Перед тим, як у північ безкраю відійти, де привиди німі, — рідну мову вам заповідаю. Інше все надбаєте самі.

Це, по суті, спадщина єдина. Нею вам освячую уста. В ній добро, і віра, й Батьківщина. Решта все — житейська суєта.

Хай “Багатий спадок!” — підворттям крадьковитий насміх прошмигне, — діти, стачить вам і вашим дітям, щоб життя продовжити земне.

Це мій посаг — на добро, на згоду (як не встигну, то заздалегідь). А без мови нашого народу не благословляю — не любіть.

Занесіть у список поминальний мій завіт, коли в північ підуть, що страшніші, як злочин кримінальний, — рідне слово знищити в роду.

Кровну душу викинути з серця — це, кохані діти, смертний гріх. Кожна інша мова відсахнеться, не допустить до джерел своїх.

Перед тим, як з пекла, а чи з раю долунає виклик: “Час приспів!” — сотні тисяч вам заповідаю неповторних українських слів.

Жести, категоричні висловлювання та гумор одразу видають у цій жінці справжню “зірку”, відому кожному кіноманові, — монашку Миронію з фільму “За двома зайцями”, солдатку Софію з “Весілля в Малинівці”. Так, це Любов Алфімова. Але що робить вона у Вінниці, за 250 кілометрів від своєї київської квартири? Та ще й за кермом “Ауді”... з вінницькими номерами та ледь не виписаним штрафом за неправильне паркування біля універмагу?

— Я вже 15 років не киянка, а майже вінничанка із села Печера! — розповіла “зірка” радянського кіно. — Квартиру в центрі Києва на Паньківській продала і переїхала на Вінниччину — за коханим чоловіком. Він 20 років на мене чекав... Ось так, на гроші за квартиру купила машину. За кермом вже 55 років, однак не мала жодного проколу в талоні чи зауваження. Сказати, що хвацько поводжуся на дорозі, — неправда! Хоч у молодості була “льотчицею”, але за кермом автомобіля аварійної ситуації ніколи не створювала. Тим більш, що мене завжди виручало те саме кіно і листівка з автографом в “бардачку” машини.

— **Але як сталося, що Вас ледь не оштрафували?**

— З моєю машиною сталася неприємність. Того дня я вийшла з поліклініки з ненайкращою кардіограмою, від хвилювання вирішила врятуватися пігулкою, але не було склянки, щоб запити. Тому поставила авто на вільне місце й пішла до кіоска на розі, а цієї миті звідкілясь узялась ДАІ та почала фотографувати саме мою машину. Мовляв, вона стояла надто близько до пішохідного переходу! Але ж ні, не на ньому стояла “Ауді”! Тим більш, що поряд було безліч припаркованих авто, але кара впала чомусь на мене. Може, справді то був невдалий день? Я так і запитала свого знайомого, що сидів у той момент в авто: “Толі, що це було? Може “наліт” якийсь?” А він мені каже: “Раніше Вас знімали в кіно, а тепер на камери ДАІ!”

— **У скільки було оцінене “зіркове” порушення?**

— Кажуть, я мала заплатити гривень з 300... Чимало, як для пенсіонерки. Але добре, що мене і мої ролі навіть через 40 років ще пам’ятають.

Коли була в гостях у доньки в Америці, то дізналася, що там можна залишати авто навіть на місці перебування крану і з людиною в салоні. А в нас не можна! Розумію, що закон

ЗІРКОВЕ ЖИТТЯ ПО-ВІННИЦЬКИ

Фото Романа Ковальського

один для всіх... Але хто ж пише такі драконівські закони, що за 5 хвилин паркування тебе штрафують на 300 гривень?

— **То чого ж Ви не залишилися у Штатах?**

— Там добре дітям та онукам... А я люблю Україну, хоч би якою вона була! Ось уже 15 років живу у вінницькому селі, маю город, а головне — спокій у душі... Тому жодного разу не жалкувала за Америкою чи Києвом. За двома дітьми, чотирма онуками і двома правнуками інколи сумую, але є телефон, і він рятує від самотності та поганого настрою... Ось тільки тепер, коли я залишилася жити сама у просторій хаті, то під подушкою доводиться тримати пістолет. Ні, не справжній, а з гумовими кулями та дозволом від палкого прихильника — генерала Василя Поліщука.

— **А як Ви познайомилися зі своїм чоловіком? Це було кохання з першого погляду?**

— Я тоді була заміжня, виховувала двох дітей, але перший чоловік Фелікс Михайлович весь час перебував у відрядженнях від свого КБ Антонова. Його ніколи не було поруч, я вже навіть почала підозрювати, що він має на Далекому Сході ще одну сім’ю. Діти

росли без нього, бо обоє ми були, як тепер кажуть, трудоголіками. Рятувало лише те, що можна було брати з собою на зйомки дітей. Тоді я отримувала 2 карбованці 60 копійок добоових і на ці гроші купувала в селі сир, яйця, м’ясо.

А познайомилися ми з другим чоловіком, красенем, головою колгоспу, героєм Соцпраці та депутатом Верховної Ради Іваном Кальницьким на знімальному майданчику в Петрашівці. Того дня біля розкішного розарію ми закінчували знімати

нашку із “Зайців”, а в солдатку Софію з “Малинівки”! Пам’ятаю, як він зблід, почервонів, як піт виступив на чолі... Потім була зйомка масовки, і весь мій вільний час — дві години — ми простояли з ним під липою. Про що говорили, не пам’ятаю, але це була доля! Пізніше він десятки разів з усіх моїх 40 фільмів переглядав саме “Малинівку”, і нам обоєм 20 років довелося чекати того пам’ятного дня — оспівчення.

— **Де і як це було?**

— Коли сказала тодішньому чоловікові Феліксу, що йду від нього, мовляв, не гідна тебе, на тебе чекає велике кохання без мене, він мені спересердя сказав: “Згоден на все! Нехай буде він, і буду поряд я...” Я на це не погодилася.

Звісно, якби я була французенкою, то мала б водночас і шикарного чоловіка, і шикарного коханця. Жила б, як королева. А я все розказала Феліксу. Але героя з Петрашівки Івана Васильовича довелося чекати 20 років, бо він мав дружину, яка свого часу врятувала йому життя. І лише коли її не стало, ми зустрілися в Одесі, де він нарешті сказав головні в моєму житті слова: “Лідусю, давай будемо разом!” Я тоді, як учениця-відмінниця, підняла вгору одразу дві руки — ось так!

— **Не шкодуєте, що переїхали з Києва в село?**

— Абсолютно! І за столичною артистичною тусовкою не сумую, бо частіше буваю в Америці, ніж у Києві. Город маю, все на ньому росте, тут така краса... А в Штатах старша донька у 42 роки подарувала мені ще одну онуку. Мені, як кожній матері й бабусі, достатньо усмішки, дотику пальчика, щоб бути на сьомому небі. Це і є справжнє щастя!

— **А в Штатах у Вас є шанувальники таланту?**

— Американський зять 4 вересня 2001-го, за тиждень до теракту в Нью-Йорку, запросив нас на вечерю. Це був мій день народження, і він замовив пісню для тещі. Але коли музиканти

— оркестр із Могилева — оголосили, що вони співають Любі Алфімовій, то, як у радянські часи, люди підходили по автографи і ледь не підкидали мене на руках до стелі. Такого я давно не відчувала. Виявляється, що наші фільми із “Золотої колекції” там дуже популярні. “Весілля в Малинівці” та “За двома зайцями” — це найтепліші згадки для емігрантів про колишню батьківщину та їхню молодість.

Кадр із фільму “За двома зайцями”

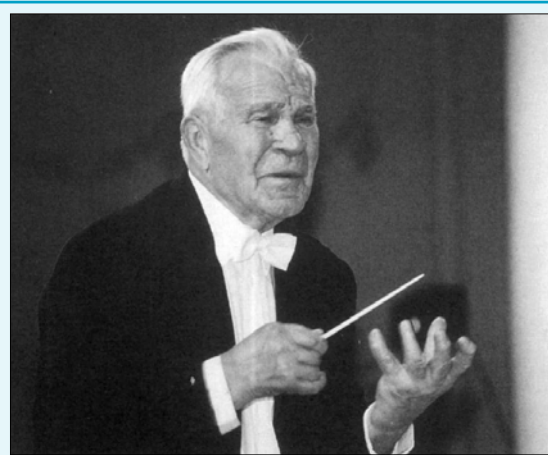
сцену дивовижного фільму “Фараони” за п’єсою Олексі Коломійця, де чоловіки міняються місцями із жінками. Чоловіки перуть білизну, доглядають дітей, готують їсти, а жінки — влада! І саме коли вже завершували сцену феміністичного засідання правління колгоспу, під’їхав на “Волзі” він — стрункий, у солом’яному брилі. Справді — голова! Коли йому представляли акторів, я стояла останньою, і ось наші очі зустрілися, аби більше не розлучатися ніколи. Не повірите, але, як у кіно, він закохався з першого погляду не в мо-

Спілкувався
Роман КОВАЛЬСЬКИЙ

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Народному артистові України, лауреатові Національної премії України імені Тараса Шевченка, Героєві України Павлові Муравському — 95! Столітніх вершин Вашій славі й творчості при здоров’ї й шані, дорогий Маестро!

Про життєвий і творчий шлях П. І. Муравського читайте у наступному числі нашої газети.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Ніна ГНАТЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301230
Наклад у липні — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

